

Ι.ΔΙ.Σ

ΔΙΠΛΟ ΤΕΥΧΟΣ

Μάρτιος- Απρίλιος 2006
Τεύχος 10

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο

Συντάσσεται από την Ομάδα Εργασίας
του Κέντρου Μεσογειακών & Μεσανατολικών
Σπουδών του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων
(ΚΕ.Μ.ΜΕ.Σ.)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

ΙΡΑΝ:
ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Ο Σάχης Abbas ο Β' υποδέχεται ένα Μογγόλο πρέσβη. Πίνακας του καλλιτέχνη του 18^{ου} αιώνα Abu'l Hasan Ghaffari Mustawfi Kashani.

Σε αυτό το τεύχος:

Ο ιρανικός Πρωτέας: όψεις μιας Ισλαμικής Δημοκρατίας	Σελ. 2
Το Αζερμπαϊτζάν ..... μέσα στο Ιράν	Σελ. 4
Το κουρδικό κομμάτι του παζλ	Σελ. 5
Όταν ο κόσμος ανακάλυψε το Khuzestan...	Σελ. 8
Ιράν: Ένας Πλούσιος με Οικονομικά Προβλήματα	Σελ. 10
Ισλάμ, Εκσυγχρονισμός, Εκπαίδευση: Τρεις Θεμελιώδεις Έννοιες για τη Σύγχρονη Γυναίκα Του Ιράν	Σελ. 12
Ιράν, Αίγυπτος, Τουρκία: Μια ενδιαφέρουσα σύγκριση	Σελ. 14
Βιβλιοπαρουσίαση: Γιάννης Δ. Σακκάς, Το Παλαιστινιακό, Μέρος Α', Ο Σιωνισμός, οι Άραβες και ο Διεθνής Παράγοντας 1882-1948	Σελ. 15
Βιβλιοπαρουσίαση: Amal Jamal "The Palestinian National Movement: Politics of Contention 1967-2005"	Σελ. 16
Επικαιρότητα	Σελ. 18

Ο ΙΡΑΝΙΚΟΣ ΠΡΩΤΕΑΣ: ΟΦΕΙΣ ΜΙΑΣ ΙΣΛΑΜΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η εξουσία στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν ασκείται από ένα σύνολο εκλεγμένων ή διορισμένων αλληλοεξαρτώμενων θεσμικών οργάνων, μέσα σε ένα κυκλικό σύστημα χωρίς ευδιάκριτα όρια. Οι πρόσφατες εξελίξεις στο εσωτερικό της χώρας έχουν καταδείξει με τον πιο γλαφυρό τρόπο την πολυπλοκότητα του πολιτικού συστήματος και τις αντιφατικές τάσεις της ιρανικής κοινωνίας έχοντας ισχυρό αντίκτυπο στη διεθνή εικόνα του Ιράν, που βρίσκεται ξανά στο προσκήνιο.

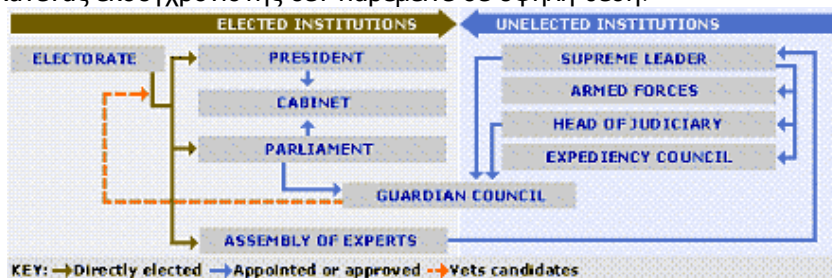
Ο Ayatollah Ali Khamenei, Ανώτατος Ηγέτης του Ιράν από το 1989, κατάφερε σταδιακά να συγκεντρώσει υπό τον έλεγχο του συντηρητικού συνασπισμού που τον υποστηρίζει, όλες τις σημαντικές θέσεις-κλειδιά της ιρανικής διοίκησης. Η στρατιωτική μηχανή, το δικαστικό σύστημα και η θρησκευτική ηγεσία βρίσκονταν ήδη στα χέρια των συντηρητικών κύκλων, ενώ με τις βουλευτικές εκλογές του 2004 κανένας εκσυγχρονιστής δεν παρέμεινε σε υψηλή θέση.

Στην αλλαγή αυτή, σημαντικό ρόλο παίζει η εκλογική συμπεριφορά της ιρανικής κοινωνίας. Οι νέοι κάτω των 25 ετών αποτελούν το 65% του πληθυσμού και, με το ηλικιακό όριο στα 16 έτη, μπορούν να επηρεάσουν με τη συμμετοχή τους τα εκλογικά αποτελέσματα. Αυτό φάνηκε με την εκλογή του Προέδρου Mohammad Khatami που ανέλαβε το 1997, ο οποίος προσπάθησε με ένα εκσυγχρονιστικό πρόγραμμα να οδηγήσει την πολιτική και την κοινωνία μακριά από την επιρροή του υπερσυντηρητικού ιρανικού κλήρου και στόχευσε στην προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης, μεγαλύτερων πολιτικών ελευθεριών, περιορισμών στη δύναμη των κληρικών και βελτίωση της συνεργασίας με άλλα κράτη, ιδιαίτερα του αραβικού κόσμου.

Όμως, το φιλόδοξο πρόγραμμα των εκσυγχρονιστών συνάντησε ανυπέρβλητα θεσμικά εμπόδια. Το Συμβούλιο των Φρουρών είναι υπεύθυνο για την εξέταση του κατά πόσο η προωθούμενη νομολογία συνάδει με τις επιταγές του Ισλάμ και του Ιρανικού Συντάγματος. Τα 12 μέλη που το απαρτίζουν –κληρικοί και νομομαθείς- διορίζονται άμεσα από τον Ανώτατο Ηγέτη ή από όργανα που βρίσκονται υπό τον άμεσο έλεγχό του. Η πολεμική τακτική του Συμβουλίου στις μεταρρυθμίσεις των ρεφορμιστών οδήγησε σε απραξία τις κυβερνήσεις του Khatami και απογοήτευσε τους υποστηρικτές των θεσμικών και κοινωνικών αλλαγών. Σταδιακά, το κέντρο βάρους για την ιρανική κοινωνία μετατοπίστηκε από τα αιτήματα για θεσμικές και συνταγματικές μεταρρυθμίσεις στην αγωνία για την ανεργία, τη φτώχεια και το πρόβλημα των ναρκωτικών. Η αποχή από τις βουλευτικές εκλογές του 2004 και τις προεδρικές του 2005 οδήγησε στην ισχυροποίηση των παραδοσιακών συντηρητικών πολιτικών δυνάμεων και την εξαφάνιση των εκσυγχρονιστών από το Κοινοβούλιο και τη δημόσια διοίκηση.

Ο πρώην αξιωματούχος και νυν επικριτής του καθεστώτος, Mohsen Sazegara, σε μια ανάλυσή του για την κυριαρχία των συντηρητικών δυνάμεων, υπογραμμίζει την ανάδυση των στρατιωτικών ως μιας νέας δύναμης στο πολιτικό σκηνικό που κερδίζει, σταδιακά, ρόλο ρυθμιστικού παράγοντα των εξελίξεων. Πρόκειται για μέλη των Φρουρών της Επανάστασης, και κυρίως κάποιων μικρότερων ενόπλων σωμάτων, που βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους. Ο πνευματικός ηγέτης της Επανάστασης του 1979, Ayatollah Khomeini, είχε απαγορεύσει την ενεργή συμμετοχή τους στην πολιτική σκηνή, όμως ο διάδοχός του Ayatollah Khamenei ζήτησε την υποστήριξή τους αρκετές φορές για την προώθηση συντηρητικών υποψηφίων και επέτρεψε την πολιτική δραστηριοποίησή τους. Οι Φρουροί της Επανάστασης δημιουργήθηκαν μετά την Επανάσταση για να προστατεύσουν το καθεστώς, να το περιφρουρήσουν από εξωτερικούς και εσωτερικούς υπονομευτές και, όπως αναφέρεται στο Σύνταγμα, για να «εξαγάγουν την Επανάσταση και το Λόγο του Θεού στον υπόλοιπο κόσμο». Οι Φρουροί παραμένουν φανατικά προσηλωμένοι στον Ισλαμικό Νόμο και στην πολιτική κληρονομιά του Khomeini και της Επανάστασης που οδήγησε στην ανατροπή του Σάχη το 1979. Αντιτίθενται στη φιλελευθεροποίηση του Ιράν, στους τεχνοκράτες που προσανατολίζονται στην οικονομία της αγοράς και τους πολιτικά ουδέτερους επαγγελματίες στρατιωτικούς του επίσημου ιρανικού στρατού. Σταδιακά, πολλοί συντηρητικοί πολιτικοί περιθωριοποιήθηκαν και στη θέση τους αναδείχθηκαν πρώην αξιωματικοί των Φρουρών της Επανάστασης καλύπτοντας θέσεις της δημόσιας διοίκησης, του Κοινοβουλίου και τελικά το ίδιο το Προεδρικό αξίωμα, αφού ο Mahmoud Ahmadinejad, ο νέος Πρόεδρος του Ιράν προέρχεται από τις τάξεις των Φρουρών και είναι ο πρώτος μη κληρικός πρόεδρος εδώ και 24 χρόνια.

Ο Sazegara υποστηρίζει πως τα ίδια αυτά σώματα που στήριξαν τον Khamenei στο παρελθόν, μπορούν σταδιακά να προκαλέσουν κρίση νομιμοποίησης στη θρησκευτική και πολιτική του εξουσία, καθώς στόχος τους είναι να στρατιωτικοποιήσουν το καθεστώς ασκώντας έλεγχο και επιρροή σε όλα τα θεσμικά όργανα και κυρίως στη Συνέλευση των Νομομαθών κληρικών, το μόνο σώμα του ιρανικού πολιτικού συστήματος το οποίο μπορεί να τον απαλλάξει από τα καθήκοντά του. Η Συνέλευση των Νομομαθών βρίσκεται υπό τον απόλυτο έλεγχο του Khamenei, όμως στη διάρκεια του 2006 θα διενεργηθούν εκλογές για την ανάδειξη των 86 νέων μελών της, όπου και εξαπλώνεται η επιρροή των μιλιταριστών Φρουρών.

Ο υπερσυντηρητικός νέος Πρόεδρος Mahmoud Ahmadinejad, κατηγορώντας τις προηγούμενες πολιτικές ηγεσίες για απομάκρυνση από τα ισλαμικά ιδεώδη, εξήγγειλε ένα πρόγραμμα επιστροφής στις πολιτικές της Α' Ιρανικής Δημοκρατίας υπό τον Hussein Mussavi, όταν όλες οι αξίες της Επανάστασης είχαν τεθεί σε εφαρμογή. Στην προεκλογική του εκστρατεία επικεντρώθηκε στην ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης, στην αγροτική μεταρρύθμιση και τη διανομή του πλούτου στους άπορους, στην πάταξη της ανεργίας και της διαφθοράς στις ανώτερες τάξεις των κληρικών. Στην εξωτερική πολιτική εμφανίζεται απρόθυμος να στηρίξει συμφωνίες με ξένες εταιρείες για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, είναι αντίθετος με την υποψηφιότητα του Ιράν για την ένταξη στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, ενώ απορρίπτει και την ιδέα ιδιωτικοποιήσεων υποστηρίζοντας πως θα εντείνουν το πρόβλημα της ανεργίας. Κατά πολλούς αναλυτές, πρόκειται για μια μορφή ισλαμικού σοσιαλισμού που απορρίπτει τους προνομιούχους και τους διεφθαρμένους και ενδύει το συντηρητικό του υπόβαθρο με ένα λαϊκιστικό μήνυμα. Αυτό το μήνυμα και ο ιδιαίτερα λιτός τρόπος ζωής του, τον οδήγησαν σε αποφασιστική επικράτηση ενάντια στον αντίπαλό του Ali Akbar Hashemi Rafsanjani, ανώτερο κληρικό, ο οποίος κέρδισε τεράστια περιουσία μετά την 8ετή παραμονή του στην Προεδρία.

Παρ' όλα αυτά ο Ahmadinejad, λίγους μόνο μήνες μετά την ανάληψη της Προεδρίας, βρίσκεται αντιμέτωπος με τη δυσaréσκεια των πολιτικών του αντιπάλων, αλλά και της ιρανικής κοινωνίας. Η συγγραφέας Nasrin Alavi, αναφέρει πως οι σχεδόν εξτρεμιστικές τακτικές του Προέδρου που στρέφονται κατά της εξουσίας του ανώτερου κλήρου έχουν προκαλέσει δυσaréσκεια και αιτήματα απομάκρυνσής του, ενώ ταυτόχρονα η κυβέρνησή του αντιμετωπίζει κρίση νομιμοποίησης με την άρνηση παροχής ψήφου εμπιστοσύνης σε πρόσωπα που αποτελούν προσωπικές του επιλογές. Ο Ayatollah Khamenei, σε μια προσπάθεια ικανοποίησης των συντηρητικών πολιτικών κατά του Ahmadinejad αλλά και των στρατιωτικών που τον υποστηρίζουν, αναβάθμισε το ρόλο του Συμβουλίου Ισλαμικής Ορθότητας (Majma-e-Tashkhis-e-Maslahat-e Nezam) και του ανέθεσε την αρμοδιότητα εποπτείας της Προεδρίας. Με αυτόν τον τρόπο, ο Hashemi Rafsanjani, ο ηττημένος του β' γύρου των Προεδρικών εκλογών και αντίπαλος του Ahmadinejad, ως πρόεδρος του Συμβουλίου Ισλαμικής Ορθότητας, αποτελεί πλέον το νούμερο 2 στην ιρανική ηγεσία και είναι υπόλογος μόνο στον Ali Khamenei.

Εκτός από το συντονισμένο περιορισμό στην εξουσία του, ο Ahmadinejad αντιμετωπίζει και ένα μέρος της ιρανικής κοινωνίας το οποίο βρίσκεται εγγύτερα στους, περιθωριοποιημένους πολιτικά, εκσυγχρονιστές. Το κομμάτι αυτό, κυρίως νέοι προερχόμενοι από μεσαία αστικά στρώματα, έχει αποκτήσει σταδιακά δυτικές συνήθειες, απέχει από την ιερή προσευχή της Παρασκευής και υποστηρίζει την ένταξη σε μια παγκόσμια οικονομία που μπορεί να φέρει εργασία και ευημερία. Η πάταξη της ανεργίας ανήκε και στην προεκλογική ρητορική του Ahmadinejad, όμως ακόμα δεν υπάρχουν ορατά αποτελέσματα. Αντίθετα, οι τιμές των βασικών ειδών ανεβαίνουν, πολλές απεργίες καταστέλλονται βίαια και οι συνδικαλιστές των εργατών συλλαμβάνονται και φυλακίζονται.

Επίσης, έντονη κριτική ασκείται στη στάση του στο ιδιαίτερα ευαίσθητο θέμα του πυρηνικού προγράμματος, που πολλοί Ιρανοί μέχρι τώρα θεωρούσαν ζήτημα εθνικής υπερηφάνειας και αναφαίρετο δικαίωμά τους. Οι κυβερνήσεις του Mohammad Khatami το είχαν αντιμετωπίσει με σχετική μετριοπάθεια και διάθεση συνεργασίας με τη Δύση, συγκεντρώνοντας τα πυρά των σκληροπυρηνικών περί υποταγής στους άπιστους. Πολλοί ψηφοφόροι που υποστήριξαν τον Ahmadinejad για να «δώσουν ένα χαστούκι στις Η.Π.Α.», αλλά και μεγάλο μέρος της κοινωνίας, θεωρούν πως η απόκτηση πυρηνικής δύναμης είναι στα μακροπρόθεσμα οικονομικά και αναπτυξιακά τους συμφέροντα. Όμως, μετά την εκλογή του νέου Προέδρου και τη σκλήρυνση της στάσης του απέναντι στη Δύση, βρέθηκαν στο μέσο μιας αυξανόμενης έντασης που έχει δημιουργήσει φόβους για στρατιωτική σύγκρουση και την απορία για το αν το πυρηνικό είναι όντως ζήτημα εθνικής ασφάλειας.

Ο Mohsen Sazegara, στην κριτική του απέναντι στο συντηρητισμό του Ahmadinejad, αναφέρει πως η επαναφορά στις πολιτικές της Α' Ιρανικής Δημοκρατίας θα οδηγήσει τη χώρα στο χείλος δύο αβύσσων. Πρώτον, στην ολοένα μεγαλύτερη εξάρτηση από το εισόδημα που προέρχεται από το πετρέλαιο. Αυτό το εισόδημα αποτελεί ένα πολύ μικρό ποσοστό του ιρανικού Α.Ε.Π., χωρίς να είναι ικανό να λύσει τα οικονομικά προβλήματα ούτε και να μειώσει τον πληθωρισμό που έχει φτάσει στο 25% τα τελευταία τρία χρόνια. Δεύτερον, στην αναγκαία καταπίεση και περιορισμό των εκσυγχρονιστών, με στόχο την επιβίωση του καθεστώτος. Ο αποκλεισμός χιλιάδων υποψηφίων από τις βουλευτικές και Προεδρικές εκλογές, το κλείσιμο εφημερίδων που πρόσκεινται σε προοδευτικούς ή και αντικαθεστωτικούς και η φυλάκιση επικριτών του καθεστώτος, όπως ο ίδιος ο Sazegara, θα οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη κοινωνική καταπίεση, κάτι που η ιρανική κοινωνία δε φαίνεται πρόθυμη να ανεχτεί.

Το βασικό πρόβλημα στην πολιτική σκηνή του Ιράν, υποστηρίζουν ειδικοί αναλυτές, είναι η έλλειψη ανοιχτού ανταγωνισμού που να λαμβάνει χώρα με όρους υγιούς δημοκρατίας. Στη θέση του κυριαρχεί μια διαρκής κρυμμένη διαμάχη για την εξουσία, με πρωταγωνιστές το συντηρητικό καθεστώς, τους κληρικούς και το στρατό, που αλλάζουν ρόλους, πρόσωπα και προσωπεία ανάλογα με τις εκάστοτε πιο προσοδοφόρες συμμαχίες. Αυτή η ανηλεής διαμάχη παρακωλύει το έργο της εκάστοτε κυβέρνησης και δυσκολεύει περισσότερο τις εξωτερικές σχέσεις. Σε μια εποχή που το Ιράν βρίσκεται στο προσκήνιο και απασχολεί έντονα τη διεθνή κοινότητα, οι αξιωματούχοι του καθεστώτος μοιάζουν να ενδιαφέρονται περισσότερο για τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις και την προσωπική επικράτηση εναντίον των αντιπάλων τους. Μέσα σε αυτό το κλίμα, καμιά δύναμη – πολιτική, θρησκευτική ή στρατιωτική- δεν μοιάζει ικανή να παράσχει εγγυήσεις στη Δύση, από το φόβο επικρίσεων των αντιπάλων για χειρισμό του πυρηνικού ζητήματος στη λογική των υποχωρήσεων.

ΤΟ ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ ..... ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΙΡΑΝ

Η αζερική μειονότητα στο βορειοδυτικό Ιράν μοιάζει να είναι η "αχίλλειος πτέρνα" του Ιράν. Αντιστοιχώντας στο 1/4 του πληθυσμού της χώρας και συγγενεύοντας περισσότερο με το γειτονικό Αζερμπαϊτζάν και την Τουρκία παρά με τους Πέρσες του Ιράν, συγκεντρώνει πολλές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη αποσχιστικών τάσεων. Εντούτοις, η πραγματικότητα εμφανίζεται περισσότερο σύνθετη καθώς παρεμβάλλονται στοιχεία και παράγοντες που δρουν ανασταλτικά σε τέτοιες πιέσεις.

Το κράτος του Ιράν πέρα από τον έντονα ισλαμικό του χαρακτήρα, είναι διαποτισμένο σε τέτοιο βαθμό με την περσική παράδοση που συχνά παραβλέπεται το γεγονός ότι οι περσικής καταγωγής πολίτες του αντιστοιχούν μόλις στο 51% του συνόλου των Ιρανών. Στην πραγματικότητα, η παραμεθόριος της χώρας κατοικείται από άλλες θρησκευτικές ή εθνικές μειονότητες. Οι πιο σημαντικές από αυτές είναι οι Αζέροι (24%), οι Κούρδοι (8%), οι Άραβες (3%), οι Βελούχοι (2%). Αντίθετα, υπάρχει μια σχετική θρησκευτική ομοιογένεια, με το 89% να είναι Σίιτες και περίπου 9% Σουνίτες.

Η πιο σημαντική σε μέγεθος, η αζερική μειονότητα, συγκεντρώνεται κατά βάση στο βορειοδυτικό Ιράν, σε μια ευρύτερη περιοχή που συνορεύει με το Αζερμπαϊτζάν, την Τουρκία, την Αρμενία και το Ιράκ. Η γεωγραφική θέση αυτής της περιοχής, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι Αζέροι του Ιράν έχουν πολλά κοινά εθνοτικά, γλωσσικά και πολιτισμικά στοιχεία με τους κατοίκους του Αζερμπαϊτζάν και κατά προέκταση της Τουρκίας, οδηγούν, εντούτοις, σε ένα παράδοξο. Οι Αζέροι, αν και έχουν όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά, δεν παρουσιάζουν τις ίδιες τάσεις αυτοδιάθεσης και αυτονομίας όπως για παράδειγμα οι Κούρδοι ή οι Βελούχοι.

Όταν η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. οδήγησε στη δημιουργία του κράτους του Αζερμπαϊτζάν θα περίμενε κανείς ότι θα γινόταν πόλος έλξης για τους Αζέρους του Ιράν. Αυτός σίγουρα ήταν ο φόβος του ίδιου του Ιράν. Από το 1828, όταν το "ευρύτερο Αζερμπαϊτζάν" χωρίστηκε μεταξύ της ρωσικής και της περσικής αυτοκρατορίας, μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το βορειοδυτικό Ιράν γινόταν συχνά πεδίο εξεγέρσεων και ανακηρύξεων -βραχύχρονων- αυτόνομων περιοχών. Μεταπολεμικά, αφενός η λογική του Ψυχρού Πολέμου δεν επέτρεπε μεγάλη "κινητικότητα" και, αφετέρου τόσο το προ-επαναστατικό όσο και το μετέπειτα -ισλαμικό- καθεστώς του Ιράν κατάφεραν να εξουδετερώσουν τις αποσχιστικές τάσεις.

Οι Αζέροι ενσωματώθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι άλλες μειονότητες στην πολιτική και οικονομική ζωή του Ιράν, καταλαμβάνοντας ακόμα και υψηλόβαθμα πόστα. Στα αστικά κέντρα με μεικτό πληθυσμό παρουσιάζονται μάλιστα υψηλά ποσοστά γάμων μεταξύ Αζέρων και Περσών. Το αποτέλεσμα είναι, όπως χαρακτηριστικά είπε ο Dr. Hassan Javadi, Ιρανός αζερικής καταγωγής, καθηγητής στο πανεπιστήμιο George Washington, οι αποσχιστικές τάσεις να αντιπροσωπεύουν περιθωριακές απόψεις. Η όποια δυσφορία απέναντι στην Τεχεράνη και τα όποια αιτήματα κατευθύνονται -πέρα από τα περισσότερα πολιτιστικά δικαιώματα- προς πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα που απασχολούν το σύνολο της χώρας. Οι Αζέροι διαδηλώνουν, πάνω κάτω, για τους ίδιους λόγους που διαδηλώνουν οι Πέρσες φοιτητές και ρεφορμιστές. Η οικονομική κρίση, που κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Khatami, συνοδεύτηκε από πληθωρισμό της τάξης του 50% και υψηλά ποσοστά ανεργίας. Σύμφωνα με τη φιλο-μεταρρυθμιστική εφημερίδα Hambastegi, κατά την περίοδο 1991-2002 το πραγματικό κόστος των βασικών αγαθών αυξήθηκε κατά 20%, ενώ οι μισθοί παρέμειναν στάσιμοι. Ταυτόχρονα, ο αριθμός των ατόμων που εισέρχονταν κάθε χρόνο στην αγορά εργασίας ήταν τριπλάσιος από τις νέες θέσεις εργασίας. Το ποσοστό ανεργίας στη βορειοδυτική περιφέρεια, σύμφωνα με τη στατιστική υπηρεσία του κράτους, είναι 8,65% (στην πραγματικότητα υπολογίζεται ότι ανέρχεται στο 25%). Ποσοστό υψηλό, αλλά σαφώς μικρότερο από τον εθνικό μέσο όρο (11,95%).

Η σε μεγάλο βαθμό ταύτιση της αζερικής κοινότητας με το κράτος του Ιράν δεν σημαίνει ότι η εμφάνιση του Αζερμπαϊτζάν πέρασε απαρατήρητη. Ένα σημαντικό κομμάτι της άρχισε να αυτό-προσδιορίζεται ως "Αζέροι" και όχι ως "Τούρκοι", όπως ήταν το σύνηθες τα προηγούμενα χρόνια. Ωστόσο, όσο μεγάλωναν οι επαφές μεταξύ των δύο πλευρών, φάνηκε ότι η ισλαμική επανάσταση από την μία και η σοβιετική εμπειρία από την άλλη, είχαν αλλοιώσει -προς διαφορετικές κατευθύνσεις- τον τρόπο ζωής των Αζέρων του "νότιου" και του "βόρειου" Αζερμπαϊτζάν.

Βέβαια, ούτε η Τεχεράνη πήρε αφήφιστα τις μεταψυχροπολεμικές εξελίξεις. Αρχικά, υιοθέτησε μια "γενναιόδωρη" πολιτική, επιτρέποντας, για παράδειγμα, την κυκλοφορία εφημερίδων στην αζερική γλώσσα. Προσπάθησε, με άλλα λόγια, να "ενσωματώσει" την πολιτιστική αναταραχή στη βορειοδυτική της περιφέρεια. Γρήγορα, όμως, άλλαξε τακτική, συνειδητοποιώντας πιθανόν ότι μακροπρόθεσμα δεν θα μπορούσε να το ελέγξει. Το περιοδικό *Yol* που κυκλοφόρησε το 1991 και γνώρισε μεγάλη απήχηση, σταμάτησε να εκδίδεται το 1993 με απόφαση των αρχών. Το 1993, επίσης, αποφασίστηκε η δημιουργία μιας επιπλέον διοικητικής περιοχής (Ardebil) και με αυτόν τον τρόπο να χωριστεί στα δύο -ουσιαστικά με μια κάθετη τομή πάνω στα σύνορα με το Αζερμπαϊτζάν- η διοικητική περιοχή "Ανατολικό Αζερμπαϊτζάν", ολοκληρώνοντας έτσι την αρχική διαίρεση, το 1946, σε "Ανατολικό" και "Δυτικό" Αζερμπαϊτζάν. Μάλιστα, το διάστημα 1993-1997 ο νυν πρόεδρος της χώρας Mahmud Ahmadinejad διετέλεσε γενικός κυβερνήτης της Ardebil.

Παράλληλα, η σύγκρουση μεταξύ της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν για το Ναγκόρνο Καραμπάχ "βρήκε" το Ιράν να παρέχει διακριτική βοήθεια στην πρώτη παρά την αντίθετη άποψη της κοινής -κυρίως αζερικής- γνώμης στο Ιράν. Η Τεχεράνη ήθελε να διατηρήσει το Αζερμπαϊτζάν σε μια κατάσταση αδυναμίας ώστε να μην είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί τον τεράστιο πλούτο του σε ενεργειακούς πόρους, που, κατά ορισμένους αναλυτές, το καθιστά "*Κουβέιτ του Καυκάσου*". Με άλλα λόγια, ένα φτωχό και αδύναμο Αζερμπαϊτζάν, "όμηρος" του Ιράν, δεν θα είχε την αίγλη και τους απαιτούμενους οικονομικούς πόρους για να προσελκύσει "τα αδέρφια" του στο νότο. Όπως χαρακτηριστικά είπε ένας Αζέρος έμπορος στην πόλη Tabriz: "*Σχεδόν ελέγχουμε το Ιράν. Γιατί να θέλουμε να γίνουμε δούλοι του Αιγιών (πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν);*". Την ίδια στιγμή, ωστόσο, μια ενδεχόμενη κατάρρευση της χώρας ενείχε τον κίνδυνο μιας γενικότερης περιφερειακής αστάθειας που εύκολα θα συμπαρέσυρε και το Ιράν. Για αυτόν τον λόγο, το 1993 όταν ο

αρμενικός στρατός προωθήθηκε στο ίδιο το Αζερμπαϊτζάν με αποτέλεσμα να αυξηθεί ο κίνδυνος δημιουργίας ενός προσφυγικού κύματος με κατεύθυνση το Ιράν, η Τεχεράνη καταδίκασε τις ενέργειες της Αρμενίας και ταυτόχρονα βιάστηκε να δημιουργήσει προσφυγικούς καταυλισμούς -όμως, μέσα στο Αζερμπαϊτζάν.

Τους τελευταίους μήνες, με το Ιράν να εμφανίζεται ως ο επόμενος στόχος των Η.Π.Α., κάνουν την εμφάνισή τους αναφορές όπως αυτές του Scott Ritter, πρώην πεζοναύτη των Η.Π.Α. που διετέλεσε επικεφαλής της ομάδας των επιθεωρητών των Ηνωμένων Εθνών στο Ιράκ. Ο Ritter υποστηρίζει ότι οι Η.Π.Α. ήδη επεξεργάζονται σχέδιο εισβολής στο Ιράν μέσω του Αζερμπαϊτζάν. Στα πλαίσια αυτά, κατασκευάστηκαν δύο υπερσύγχρονα ραντάρ (με εμβέλεια 450 χιλιόμετρα) στο Αζερμπαϊτζάν, με αμερικανική χρηματοδότηση. Ταυτόχρονα, μόλις τον περασμένο μήνα άρχισε να εκπέμπει από το Σικάγο των Η.Π.Α. η "Τηλεόραση του Νότιου Αζερμπαϊτζάν" (Gunaz TV) που στην ιστοσελίδα της δηλώνει ότι θα αγωνιστεί ενάντια στον "περσικό σωβινισμό" και ότι αποσκοπεί στην αναγέννηση της αζερικής εθνικής ταυτότητας. Η Gunaz TV εντάσσεται στο πρόσφατα ψηφισθέν - 75 εκατ. Δολαρίων - πρόγραμμα της αμερικανικής κυβέρνησης για την αλλαγή καθεστώτος στο Ιράν.

Η Τεχεράνη δεν υποβαθμίζει τη σημασία της ξαφνικής προσοχής που λαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της επικράτειάς της. Το Σεπτέμβριο του προηγούμενου έτους διενεργήθηκαν εκτεταμένες στρατιωτικές ασκήσεις στην περιοχή. Πρόσφατα, ο Ιρανός πρέσβης στο Αζερμπαϊτζάν, Afshar Suleymani, αντέδρασε έντονα, όταν στο 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο των Αζέρων, που έλαβε χώρα προ ημερών στο Αζερμπαϊτζάν με τη συμμετοχή οργανώσεων της διασποράς, κάποιιο εκ των συμμετεχόντων έκαναν λόγο για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Αζέρων του Ιράν και κάλεσαν την ενοποίηση των "δύο Αζερμπαϊτζάν". Το Υπουργείο Εξωτερικών του Ιράν έστειλε διάβημα διαμαρτυρίας στον πρέσβη του Αζερμπαϊτζάν στην Τεχεράνη. Επιπλέον, πριν ένα μήνα απαγορεύτηκε η κυκλοφορία της αζερικής εφημερίδας *Navid Azerbaijan* που εκδιδόταν επί 8 χρόνια στο βορειοδυτικό Ιράν.

Από την άλλη, το Ιράν γνωρίζει πολύ καλά ότι οργανώσεις όπως η "Επιτροπή για την Εθνική Απελευθέρωση του Νότιου Αζερμπαϊτζάν" (SANLC) που λειτουργεί στο Αζερμπαϊτζάν, έχουν περιορισμένη απήχηση. Αντίθετα, η πλειοψηφία των Αζέρων επιθυμεί να διεκδικήσει περισσότερα οικονομικά και πολιτιστικά προνόμια μέσα από τους υπάρχοντες κανόνες του πολιτικού παιχνιδιού. Η απόφαση του "Συνδέσμου των Αζέρων του Ισλαμικού Ιράν" να στηρίξει τον Mehdi Karrubi στις προεδρικές εκλογές του 2005, αν και αποτελεί δείγμα περιθωριακής τοποθέτησης στο πολιτικό σκηνικό της χώρας, δεδομένου ότι ο εν λόγω υποψήφιος παρουσίαζε εξαρχής μικρές πιθανότητες εκλογής, είναι δείγμα αυτής της στάσης. Κατά πάσα πιθανότητα οι Αζέροι του Ιράν θα επιθυμούσαν ένα ενωμένο Αζερμπαϊτζάν αλλά, όπως μερικοί τάσσονται υπέρ της ενοποίησης με το κράτος του Αζερμπαϊτζάν, υπάρχουν κάποιοι που θα προτιμούσαν η ενοποίηση αυτή να γίνει στα πλαίσια του Ιράν. Εξάλλου, στο Αζερμπαϊτζάν βρίσκονται περίπου 7 εκ. Αζέροι ενώ στο Ιράν 17 εκ.

Σε τελική ανάλυση, η Τεχεράνη έχει περισσότερα να φοβηθεί για το ενδεχόμενο αποσχιστικών πιέσεων από τους Κούρδους στα δυτικά της χώρας και τους Άραβες στα νοτιοδυτικά. Ακόμα και για τις Η.Π.Α., δεν αποτελεί την καλύτερη εναλλακτική λύση. Απειλεί να συμπαρασύρει την ειρηνευτική διαδικασία μεταξύ της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν λόγω μιας ενδεχόμενης ανάφλεξης στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Επιπλέον, μεσοπρόθεσμα θα αναβαθμίσει το ρόλο της Ρωσίας στην παγκόσμια αγορά ενέργειας, βγάζοντας και το Ιράν - μετά το Ιράκ - έξω από την πετρελαϊκή προσφορά, και ταυτόχρονα θα ενδυναμώσει τη θέση της στην περιοχή του Καυκάσου και της Κασπίας γενικότερα.

ΤΟ ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΚΟΜΜΑΤΙ ΤΟΥ ΠΙΑΖΑ

Το Ιράν έχει έναν πληθυσμό περίπου 6 εκατομμυρίων Κούρδων που ισοδυναμεί με λίγο λιγότερο από το 10% του ιρανικού πληθυσμού. Αυτή η κουρδική μειονότητα προκαλεί περιοδικά αναταραχές στο ιρανικό κράτος, αν και όχι πάντα συγκροτημένα, ενώ το Ιράν φαίνεται να ακολουθεί μία παρελκυστική πολιτική απέναντί τους, προσπαθώντας να αποφύγει δυσάρεστες εκπλήξεις. Μένει να αποδειχθεί αν το κουρδικό κομμάτι ταιριάζει στην εσοχή που προσπαθεί να το ταιριάζει το ιρανικό καθεστώς.

Η εκλογή του Mahmud Ahmadinejad τον Ιούνιο του 2005 στον προεδρικό θώκο του Ιράν ξάφνιασε τον κουρδικό πληθυσμό του Ιράν. Η έκπληξη ήταν μεγαλύτερη και από αυτή που ένωσε η Δύση. Ο αμφιλεγόμενος πρόεδρος του Ιράν, που τον Οκτώβριο συμπληρώνει το 50^ο έτος της ηλικίας του, απέρριψε άμεσα τις προτάσεις Κούρδων μελών του Κοινοβουλίου (Majlis) για τη συμπερίληψη Ιρανών Κούρδων στο υπουργικό συμβούλιο, όπως είχε απορρίψει, άμα τη αναλήψει της δημαρχίας της Τεχεράνης, τη λειτουργία εστιατορίων γρήγορου φαγητού και την ανάρτηση διαφημίσεων σε υπαίθριους πίνακες ανακοινώσεων, που απεικόνιζαν διάσημους ποδοσφαιριστές του εξωτερικού. Οι Κούρδοι υποστήριζαν πως ο Ahmadinejad συμμετείχε στην καταπίεση των Κούρδων ως ανώτατος διοικητής των Φρουρών της Επανάστασης τη δεκαετία του 1980 και ως σύμβουλος ασφαλείας του στρατηγού- κυβερνήτη της κουρδικής επαρχίας. Επίσης, τον κατηγορούν ότι συμμετείχε στα συμβάντα του 1989, όταν στις 13 Ιουλίου δολοφονήθηκε στη Βιέννη ο Γενικός Γραμματέας του Κουρδικού Δημοκρατικού Κόμματος του Ιράν (KDPI), Δρ. Abdul Rahman Ghassemlou μαζί με δύο συνεργάτες του, ενώ διαπραγματεύονταν με απεσταλμένους της ιρανικής κυβέρνησης,

Η κουρδική μειονότητα είναι σε μια περισσότερο ασαφή θέση στο Ιράν από τις άλλες μειονότητες λόγω α) του μεγέθους της, β) του Σουνιτικού Ισλάμ που η πλειοψηφία τους πρεσβεύει, καθώς και γ) των απαιτήσεών τους για αυτονομία σε συνάρτηση με το μεγάλο κουρδικό πληθυσμό σε άλλα κράτη της περιοχής. Το Ιράν έχει έναν πληθυσμό περίπου 6 εκατομμυρίων Κούρδων (αν και μερικές πηγές, πιο κοντά σε κουρδικές θέσεις, αναφέρονται σε μεγέθη άνω των 8 εκατομμυρίων). Τα 6 εκ. Κούρδων αποτελούν το ¼ του συνολικού κουρδικού πληθυσμού στις γύρω περιοχές (13 εκατομμύρια ζουν στην Τουρκία, περισσότερο από 2/4 του συνόλου των Κούρδων).

Οι ιστορικές αναφορές στους Κούρδους φτάνουν μέχρι το 2400 προ Χριστού στην περιοχή. Τώρα μένουν στις ιρανικές επαρχίες του Ilam, του Kermanshah, του Κουρδιστάν και του Δυτικού Αζερμπαϊτζάν. Αν και είναι η τέταρτη μεγαλύτερη εθνική και γλωσσική ομάδα στη Μέση Ανατολή, μετά τους Άραβες, τους Τούρκους και τους Πέρσες, οι Κούρδοι δεν έχουν κερδίσει το δικαίωμα στην εθνική έκφραση και ταυτότητα. Αν και η ύπαρξη της επαρχίας του Κουρδιστάν αναγνωρίζεται επίσημα στο Ιράν, ισοδυναμεί με μόνο το 1/8 περιοχών της χώρας που κατοικούνται από Κούρδους. Ωστόσο, η εθνική ταυτότητα δεν είναι το μοναδικό προσδιοριστικό στοιχείο των Κούρδων, καθώς υπάρχει και η θρησκευτική τους ταυτότητα.

Περίπου τα 3/4 των Ιρανών Κούρδων είναι σουνίτες Μουσουλμάνοι. Παρόλα αυτά, οι κυβερνήτες των κουρδικών επαρχιών είναι συνήθως Σίτες, προερχόμενοι από τη σιιτική κουρδική μειονότητα. Οι Σουνίτες, στο σύνολο τους, είναι μακράν η μεγαλύτερη θρησκευτική μειονότητα και ανέρχεται περίπου στο 10% του συνολικού πληθυσμού.

Ενώ οι Κούρδοι στο Ιράν παραδοσιακά είχαν ένα νομαδικό στοιχείο στην κοινωνία τους, έχουν εγκατασταθεί μόνιμα χάριν στην κυβερνητική πολιτική. Μιλάνε διάφορες γλώσσες και είναι χωρισμένοι σε πολλές φυλές. Αυτοί οι φυλετικοί διαχωρισμοί και εχθρότητες των Κούρδων έχουν συχνά υπάρξει ένα εμπόδιο στον αγώνα τους για αυτονομία.

Το 1979, οι περισσότεροι Κούρδοι αρχικά υποστήριξαν την επανάσταση με την ελπίδα της επίτευξης αυτονομίας. Εξαιρεση αποτέλεσαν εκείνοι οι αρχηγοί των φυλών που επωφελούνταν από το καθεστώς του Σάχη. Ωστόσο, όταν έγινε ξεκάθαρο πως η νέα κυβέρνηση δεν είχε πρόθεση να τους παραχωρήσει αυτονομία, οι Κούρδοι επαναστάτησαν εναντίον της. Οι Κούρδοι προσπάθησαν να εκμεταλλευθούν την αναστάτωση της Ισλαμικής Επανάστασης για να επιτύχουν την αυτονομία τους. Οι Κούρδοι του Ιράν είχαν ένα μεγάλο βαθμό de facto αυτοκυβέρνησης τα πρώτα χρόνια μετά την Ισλαμική Επανάσταση, που εξασκούσαν από τα κουρδικά πολιτικά κόμματα. Αυτό διήρκεσε μέχρι τον Αύγουστο του 1979, όταν και ο Khomeini κήρυξε Ιερό Πόλεμο εναντίον των Κούρδων και προχώρησε στη βίαια κατάπνιξη της επανάστασης στο Κουρδιστάν, με τη βοήθεια του εν πολλοίς άθικτου στρατού, κληρονομιά του Σάχη. Ο Ιρακινοπερσικός πόλεμος χρησιμοποιήθηκε ως πρόσχημα για την καταπίεση των Κούρδων, από το Ιράν και από το Ιράκ. Ωστόσο, ήδη από τότε, οι Ιρανοί Κούρδοι χρησιμοποιούν το ιρακινό Κουρδιστάν, και σήμερα την αυτόνομη περιοχή των Κούρδων στο Ιράκ, ως βάση για τις επιθέσεις τους. Οι Κούρδοι συνέχισαν να δημιουργούν προβλήματα στις Αρχές, με τις μεγαλύτερες

ταραχές να λαμβάνουν χώρα στις αρχές του 1990.

Η κουρδική μειονότητα συμμετείχε στην πολιτική διαδικασία που κατέληξε στην εκλογή του φιλομεταρρυθμιστή προέδρου Mohammad Khatami, στοχεύοντας στην επίτευξη των φιλοδοξιών τους για περισσότερα δικαιώματα μέσω της δημοκρατίας στην περιοχή. Ωστόσο, ένα μήνα μετά την εκλογή Khatami, ο Κούρδος συγγραφέας Tawahudi καταδικάστηκε σε 2ετή φυλάκιση για τη «διάδοση μη ισλαμικών ψεμάτων», γεγονός που προδιέθετε για το μέλλον.

Στο τέλος του 2000 ένας Κούρδος Βουλευτής ισχυρίστηκε δημόσια πως υπάρχει μία προσπάθεια καταπίεσης και μαζικών φόνων εναντίον των Κούρδων του Ιράν. Επιπλέον, τον Οκτώβριο του 2001 και οι έξι βουλευτές από την επαρχία του Κουρδιστάν, που εκλέχθηκαν την περίοδο του ανοίγματος της πολιτικής διαδικασίας στην περίοδο Khatami, επιχείρησαν μαζική παραίτηση στη βάση της

άρνησης των «νομίμων δικαιωμάτων» των Κούρδων και της επαρχίας του Κουρδιστάν και την άρνηση των επίσημων αρχών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις για δικαιοσύνη σε πολιτικά, οικονομικά, πολιτιστικά και κοινωνικά ζητήματα. Οι ελπίδες για πολιτική μεταρρύθμιση και βελτίωση της κατάστασης των Κούρδων υπό την προεδρία του Mohamed Khatami δεν επιτεύχθηκαν στη θητεία του.

Η κυβέρνηση Khatami κατάφερε περισσότερο συμβολικές ενέργειες, όπως η δημιουργία του Οίκου των Εθνοτικών Ομάδων (khane ye aznam) το καλοκαίρι του 2002, όπου μέσα σε αυτό το πλαίσιο, επέτρεψε στις εθνοτικές ενώσεις να συζητήσουν τα προβλήματα με τις κυβερνητικές αρχές. Αυτό θα μπορούσε να συμβάλει στην πραγματική εφαρμογή στην πράξη των άρθρων 15 και 19 του Συντάγματος, που αναγνωρίζουν τη γλωσσική και θεσμική αυτονομία αυτών των περιοχών. Παράλληλα, υιοθέτησε κι άλλους θεσμούς που σκοπό είχαν την πλήρη ενσωμάτωση των μειονοτήτων στην περσική κοινωνία με την ταυτόχρονη διατήρηση της διαφορετικότητάς τους μέσω της αντικατάστασης των παλιών και των ακραίων ελίτ με κάποιες που κατανοούσαν αυτήν την προοπτική.

Τα πρακτικά προβλήματα ήταν, όμως, πολύ περισσότερα. Τον Ιούλιο του 2005 μία προκαταρκτική αναφορά από έναν ειδικό ανταποκριτή του Ο.Η.Ε., βασισμένη σε πρόσφατες επισκέψεις στη χώρα, υπογράμμισε τις διακρίσεις και την άρνηση των βασικών δικαιωμάτων των εθνοτικών και θρησκευτικών μειονοτήτων και δη στις κουρδικές περιοχές, τονίζοντας την ανεπάρκεια υπηρεσιών, όπως νερό και ηλεκτρισμό, καθώς και τις μη ικανοποιητικές προσπάθειες ανασυγκρότησης αυτών των υπηρεσιών.

Το 2001 ο Ειδικός Αντιπρόσωπος του Ο.Η.Ε. έλαβε μία καταγγελία πως οι κουρδικές περιοχές χρησιμοποιούνταν ως «καταφύγιο» για τοξικομανείς, εγκληματίες και άλλες παρόμοιες ομάδες από όλη την χώρα. Αυτό το πρόβλημα έχει ενταθεί και σήμερα. Οι Κούρδοι ισχυρίζονται πως οι Ιρανοί προσπαθούν με τη διακίνηση ναρκωτικών να αποδυναμώσουν την κοινωνία τους και να τους εμποδίσουν να αποκτήσουν το δικό τους κράτος.

Η περιθωριοποίηση των Κούρδων του Ιράν κορυφώθηκε με την απόσυρση των Κούρδων υποψηφίων (μαζί με όλους τους φιλομεταρρυθμιστές υποψηφίους) στις κοινοβουλευτικές εκλογές του Φεβρουάριου του 2004, από το Συμβούλιο των Φυλάκων της Επανάστασης. Μία μη επιβεβαιωμένη πηγή αναφέρεται στην τακτική πρόθεση των επίσημων ιρανικών αρχών να εκπαιδεύσουν και να πληρώνουν Κούρδους, μέλη των φυλών, για να δρουν ως πολιτοφύλακες, εναντίον των κούρδων στασιαστών ως μέρος μίας κοινής ιρανοτουρκικής επιχείρησης ασφάλειας. Η επίσημη θέση των ιρανικών αρχών είναι η παρεμπόδιση των τρομοκρατικών ενεργειών, ενώ υποστηρίζει πως υπήρχε καλή συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Πληροφοριών και Ασφάλειας και των μειονοτήτων. Το Υπουργείο, όπως διατείνεται, δεν έχει σκοπό να επιτρέψει στους εχθρούς του Ιράν να παρεισφρήσουν και να διαδώσουν αντίθετες με το ιρανικό κράτος θέσεις. Ιρανικά στρατεύματα είναι μόνιμα σταθμευμένα στις κουρδικές περιοχές και παρακολουθούν τις δραστηριότητες των κουρδικών ομάδων.

Η δυσaráεσκια του Ιράν είναι πολύ μεγάλη όταν εκφράζονται θέματα εθνικής συγκρότησης από την κουρδική μειονότητα, και συνήθως δρα άμεσα και βίαια, όπως, όταν το Μάρτιο του 2005 εορτασμοί που κατέληξαν σε ανάρτηση κουρδικών σημαίων και φωτογραφιών του φυλακισμένου ηγέτη του PKK Abdullah Ocalan και εκφώνηση εθνικιστικών συνθημάτων, οδήγησαν σε συλλήψεις των Κούρδων ηγετών και διάλυση του πλήθους.

Η εκλογή Ahmadinejad οδήγησε σε νέα διατάραξη των σχέσεων μεταξύ Ιράν και Κούρδων. Στο Mahabad, δημιουργήθηκε ένα ταραχώδες κλίμα, περίπου εξήντα χρόνια μετά από ανακήρυξη της Δημοκρατίας του Mahabad (μίας ανεξάρτητης κουρδικής οντότητας), η οποία είχε ένα ολιγόμηνο βίο, αφού 11 μήνες μετά την ανακήρυξη της το 1946 καταλύθηκε από τον Ιρανική Μοναρχία. Η αφορμή για το ξέσπασμα των ταραχών ήταν ο θάνατος μίας κεντρικής προσωπικότητας του κουρδικού εθνικού κινήματος στο Mahabad, του Shivan Qaderi, ο οποίος λέγεται πως πυροβολήθηκε εξ επαφής και έπειτα διαπομπεύτηκε δημοσίως. Η δυσaráεσκια, που κυμαινόταν από ειρηνικές καθιστικές διαμαρτυρίες μέχρι βίαιες συγκρούσεις, κλιμακώθηκε γρήγορα, και απλώθηκε σε πολλές άλλες πόλεις της περιοχής, καθώς μεγάλο μέρος του κουρδικού πληθυσμού εξέφρασε δυσaráεσκια με τον κύκλο βίας, συλλήψεων και καταπιεστικής συμπεριφοράς των Ιρανικών Δυνάμεων. Το επίσημο Ιράν αρνήθηκε την έξαρση της δυσaráεσκιας στα δυτικά σύνορα σε εθνικές γραμμές, αλλά οι Κούρδοι ηγέτες διαφώνησαν, λέγοντας πως οι διακρίσεις της Τεχεράνης εναντίον τους ήγειραν αντιδράσεις.

Στις αρχές του Αυγούστου 2005, ο βρετανικός Guardian ανέφερε πως περίπου 100 χιλιάδες κρατικών δυνάμεων ασφαλείας, συνοδευόμενες από ελικόπτερα μάχης, μεταφέρθηκαν στην περιοχή για να διαλύσουν τις αναταραχές που είχαν ξεσπάσει εδώ και τρεις εβδομάδες. Οι τοπικοί κάτοικοι ισχυρίζονται πως έχει επιβληθεί ακήρυχτος στρατιωτικός νόμος σε όλες της περιοχές του Ιρακινού Κουρδιστάν, καθώς και όλες οι μεγάλες πόλεις έχουν περικυκλωθεί από μονάδες των Φρουρών της Επανάστασης, ύστερα από το ξέσπασμα των διαδηλώσεων στην περιοχή τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 2005. Σύμφωνα με το βρετανικό Γραφείο Μετανάστευσης (IND CIPU), το ιρανικό καθεστώς αντιμετωπίζει άγρια τους Κούρδους ηγέτες που επιζητούν την αυτονομία, ειδικά τα δύο μεγαλύτερα κόμματα των Κούρδων, το Κουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα του Ιράν (KDPI) και το Μαρξιστικό Komala, καθώς και τους οπλισμένους υποστηρικτές τους. Οι κουρδικές απώλειες υπολογίζονται από το KDPI σε περισσότερες από 50 χιλιάδες πολίτες και περισσότερες από 4 χιλιάδες μαχητές, σύμφωνα με την ιστοσελίδα του KDPI. (www.pdki.org)

Η Επαναστατική Οργάνωση των Αγροτοεργατών του Κουρδιστάν (Komala) είναι το δεύτερο μεγάλο κόμμα των Κούρδων, που πρωτοεμφανίστηκε δημόσια το 1983 ως το κουρδικό παρακλάδι του Κομμουνιστικού Κόμματος του Ιράν, αν και μερικοί υποστηρίζουν πως υπήρχε ως υπόγεια οργάνωση από το 1969. Ενώ έχει συχνά διαφωνήσει βίαια με το KDPI, το Komalah έχει υποστηρίξει τη στάση του KDPI για αυτονομία. Βασικό του πρόταγμα αποτελεί ο χωρισμός θρησκείας και κράτους και η επικράτηση της δημοκρατίας ως τρόπου επίτευξης της αυτονομίας των Κούρδων.

Το KDPI πρωτοσηματίστηκε το 1945, και αποτελεί το μεγαλύτερο κόμμα των Κούρδων του Ιράν. Η μεγαλύτερη υποστήριξη του προέρχεται από την αστική μεσαία τάξη, από τους διανοούμενους, τους εμπόρους και τους κυβερνητικούς υπαλλήλους. Από το 1981, είναι μέλος του Συμβουλίου Ιρανικής Εθνικής Αντίστασης, ενός συνασπισμού των αντικυβερνητικών πολιτικών ομάδων που εδρεύει στο Παρίσι και αντιτίθεται στρατιωτικά στην ιρανική κυβέρνηση, αν και αποκηρύσσει ρητά την τρομοκρατία. Δεν επιζητά ένα ξεχωριστό κράτος, ίσως λόγω των ξεχωριστών ιστορικών και πολιτιστικών δεσμών μεταξύ του Ιράν και των Κούρδων, αν και πιο πιθανό είναι πως αντιλαμβάνεται την αδυναμία του να επιτύχει κάτι τέτοιο. Στο 13^ο Συνέδριο το 2004, το KDPI άλλαξε το σλόγκαν του από «Δημοκρατία για το Ιράν και

αυτονομία για το Κουρδιστάν» σε ένα «Ομοσπονδιακό, πλουραλιστικό και δημοκρατικό Ιράν», περιορίζοντας τις προθέσεις του από την πλήρη αυτονομία στη δημιουργία ενός ομοσπονδιακού κράτους εντός του Ιράν.

Θα ήταν ανακριβές να αναφερόμαστε στο Ιράν ως έθνος- κράτος` αυτό ισχύει και για άλλα κράτη της περιοχής. Η αντικατάσταση των αυτοκρατοριών της Δυτικής Ασίας έγινε από εδαφικά συγκεντρωτικά κράτη, που άλλοτε λιγότερο άλλοτε περισσότερο, επέλεγαν μία εθνικιστική ρητορική για να επιβάλουν διάφορα διοικητικά συστήματα ελέγχου και διατήρησης της πολιτικής κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητάς τους. Αυτό εξυπηρετούσε, επίσης, στην απόρριψη των απαιτήσεων των διαφόρων μειονοτήτων για αντιπροσώπευση στη νομή της εξουσίας ή ακόμα και στην απλή επιβίωσή τους. Σε σχέση με την αφομοιωτική πολιτική της Τουρκίας απέναντι στους Τούρκους, η πολιτική του Ιράν είναι περισσότερο παρελκυστική. Είναι συνεπής με τη γενική προσέγγιση στις μειονότητες του Ιράν, που ενθαρρύνονται να συνεργάζονται με τις κεντρικές αρχές, και να λαμβάνουν σχετικά ευρεία ελευθερία πολιτιστικής έκφρασης σε αντάλλαγμα.

Υπάρχουν και άλλες διαφορές μεταξύ των δύο καταστάσεων. Οι Ιρανοί Κούρδοι είναι λιγότερο μορφωμένοι και ευημερούν λιγότερο από τους Κούρδους στην Τουρκία, όντας λιγότερο ενσωματωμένοι στην ιρανική κοινωνία. Η κουρδική μειονότητα δεν έχει βρει κάποιους υποστηρικτές στο εσωτερικό του Ιράν που θα μπορούσαν να τη βοηθήσουν, όπως η συμπάθεια από μέρος της Αριστεράς στην Τουρκία προς το κουρδικό ζήτημα. Επιπρόσθετα, δεν είναι η κυρίαρχη μειονότητα, καθώς η μεγαλύτερη μειονότητα είναι οι Αζέροι που είναι πολύ περισσότερο πλούσιοι, ισχυροί και ενσωματωμένοι στην ιρανική κοινωνία. Παράλληλα, το ιρανικό κράτος αισθάνεται λιγότερο απειλούμενο από την Τουρκία. Η Ισλαμική Δημοκρατία δεν είναι μόνο για τους Πέρσες, όπως η Τουρκία είναι μόνο για τους Τούρκους.

Η ιρανική κυβέρνηση φαίνεται να προτιμά μία θρησκευτική μειονότητα, όπου μπορούν να εντάσσονται οι κουρδικοί πληθυσμοί, παρά να υπάρχει μία μειονότητα στη βάση της εθνότητας. Με αυτό τον τρόπο θα είναι πιο δύσκολο - από ότι θα ίσχυε για μία εθνοτική μειονότητα - για μία σουνιτική μειονότητα να αποτελέσει έναν σύμμαχο, για οποιαδήποτε δύναμη προσπαθήσει να την χρησιμοποιήσει για την αποσταθεροποίηση του εσωτερικού του Ιράν, καθώς ο έλεγχος των θρησκευτικών μειονοτήτων θα είναι περισσότερο εφικτός. Άλλωστε, κι η υποστήριξη για αυτονομία μεταξύ των σιιτών Κούρδων είναι πολύ μικρότερη. Επιπρόσθετα, μία θρησκευτική μειονότητα θα είναι λιγότερο πιθανό να επιτύχει μία ανεξαρτητοποίηση που θα απειλήσει την εδαφική ακεραιότητα του Ιράν. Οι διαμαρτυρίες για ύπαρξη διακρίσεων στο εσωτερικό του κράτους, δεν συγκρίνονται με αξιώσεις αυτονομίας μίας συλλογικής ομάδας.

ΌΤΑΝ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕ ΤΟ KHUZESTAN...

Όπως στο Ιράκ, τη Νιγηρία και την Κολομβία, έτσι και στο Ιράν το μεγαλύτερο μέρος των πετρελαϊκών αποθεμάτων του βρίσκεται σε περιοχή όπου πλειοψηφεί άλλη πλην της "άρχουσας" εθνότητας της χώρας. Το Khuzestan, στα νοτιοδυτικά σύνορα με το Ιράκ, συγκεντρώνει τον ενεργειακό πλούτο της χώρας και κατοικείται από Άραβες αντί των Περσών που "τροφοδοτούν" τις κυβερνητικές και θρησκευτικές "ελίτ" στο Ιράν. Αυτό καθιστά την Τεχεράνη ευάλωτη απέναντι σε αποσχιστικές διεργασίες μέσα και έξω από το Ιράν.

Τους τελευταίους μήνες το Khuzestan, περιοχή του νοτιοδυτικού Ιράν, προσέλκυσε τόση προσοχή που δύσκολα θα περίμεναν ακόμα και οι πιο ριζοσπαστικοί, εκ των αραβικής καταγωγής, κατοίκων της. Οι Άραβες στο Khuzestan αντιστοιχούν στο 70-90% του πληθυσμού της περιοχής (μόλις 3% σε εθνικό επίπεδο). Η πλειοψηφία τους είναι Σίιτες, αν και ένα μικρό τμήμα των Αράβων, εγκατεστημένο κυρίως στα παράλια του Κόλπου, ανήκει στο σουνιτικό δόγμα. Το Khuzestan, πέρα από μία περιοχή εκ των πολλών του Ιράν, όπου πλειοψηφούν άλλες εθνότητες πέραν της περσικής η οποία διαχειρίζεται τη -συγκεντρωτική- κρατική μηχανή, τυγχάνει επιπλέον να κατέχει το 90% των αποθεμάτων πετρελαίου του Ιράν, η πετρελαϊκή παραγωγή της να αντιστοιχεί στο 80% του εισοδήματος της χώρας, ενώ το διυλιστήριο της πόλης Abadan να αντιπροσωπεύει πάνω από το 1/4 της ικανότητας διύλισης της χώρας.

Παρά το μεγάλο πλουτοπαραγωγικό του πλούτο, το Khuzestan είναι μία από τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές του Ιράν, με την ανεργία να κυμαίνεται στο 30% (το επίσημο ποσοστό είναι 16,34%, το δεύτερο μεγαλύτερο σε σύνολο 30 διοικητικών περιφερειών). Παρομοίως, ενώ το ποσοστό των αναλφάβητων μη-Αράβων στο Ιράν είναι 30%, το αντίστοιχο ποσοστό για τους Άραβες άντρες του Khuzestan είναι 60% και για τις γυναίκες ακόμα υψηλότερο. Οι Άραβες φοιτητές στο πανεπιστήμιο Chamran στην πόλη Ahwaz, διοικητικό κέντρο της περιοχής, αντιστοιχούν σε λιγότερο από 7% του συνόλου των φοιτητών. Η υλικοτεχνική υποδομή της περιοχής καταστράφηκε πλήρως κατά τη διάρκεια του οκταετούς πολέμου με το Ιράκ. Δεκαοχτώ χρόνια μετά το τέλος του πολέμου, η κατάσταση έχει αλλάξει ελάχιστα. Το μεγαλύτερο ποσοστό του πλούτου που παράγεται εδώ, κατευθύνεται προς άλλες περιοχές της χώρας. Τον Ιανουάριο, μάλιστα, καταψηφίστηκε για τρίτη φορά αίτημα τοπικών μελών του κοινοβουλίου του Ιράν (Majlis) να αναδιανεμηθεί το 1,5% των εσόδων (από το πετρέλαιο) υπέρ της περιφέρειας.

Πέρα από την ανέχεια, άλλωστε παρούσα και σε άλλες περιοχές, οι Άραβες του Khuzestan αντιμετωπίζουν την κρατική καταστολή στην οποιαδήποτε μορφή έκφρασης πολιτιστικής και γλωσσικής διαφορετικότητας. Σύμφωνα με την Human Rights Watch (1997), η διδασκαλία των αραβικών γίνεται μόνο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και επικεντρώνεται κυρίως σε θρησκευτικά κείμενα. Επιπλέον, ο γενικός κυβερνήτης της περιοχής και τα ανώτερα στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης δεν είναι Άραβες. Στο ιρανικό κοινοβούλιο υπάρχουν βουλευτές αραβικής καταγωγής,

ωστόσο, η πρώτη φορά που ένας Άραβας ανήλθε σε ένα υψηλόβαθμο πόστο ήταν το 1997 όταν ο Khatami διόρισε τον Ali Shamkhani στην θέση του Υπουργού Αμύνης. Το 2000 οι Άραβες τον αντάμειψαν με το 95% των ψήφων της περιοχής να πηγαίνει υπέρ του Khatami. Έτσι, ο Shamkhani παρέμεινε στη θέση του μέχρι το 2005.

Λίγους μήνες πριν τις εκλογές του 2005 που έφεραν στην εξουσία το συντηρητικό Mahmoud Ahmadinejad, το Khuzestan έγινε θέατρο βίαιων διαδηλώσεων όταν ήρθε στο φως ένα επίσημο κυβερνητικό έγγραφο (σύμφωνα με τις κεντρικές αρχές, πλαστό) που έκανε λόγο για μετακίνηση Αράβων από το Khuzestan σε άλλες περιοχές και την αντικατάστασή τους από Πέρσες. Εδώ και αρκετά χρόνια η κεντρική κυβέρνηση, με πρόσχημα ένα γεωργικό πρόγραμμα, έχει προχωρήσει σε κατασχέσεις γης ωθώντας, ταυτόχρονα, τους Άραβες να μετεγκατασταθούν σε καταυλισμούς εκτός του Khuzestan. Την ίδια στιγμή, συνεχίζεται η κατασκευή κτιριακών συγκροτημάτων για τη στέγαση μη-Αράβων, κατά βάση Περσών, προερχόμενων από άλλες περιφέρειες. Για παράδειγμα, η πλειοψηφία των κατοίκων της νέας πόλης Shirinshah είναι μη-Άραβες από την περιφέρεια Yazd του κεντρικού Ιράν.

Οι συγκρούσεις τον Απρίλιο του 2005 δεν ήταν μια ξαφνική "ανωμαλία" στη συνήθως ήρεμη ζωή στο Khuzestan. Η περιοχή έχει πλούσιο ιστορικό ταραχών. Η πρώτη εξέγερση που κλήθηκε το ισλαμικό καθεστώς να καταστείλει, ήταν στο Khuzestan το 1979, όταν οι Άραβες αντέδρασαν στην απόφαση να κλείσουν αραβικά πολιτιστικά κέντρα της περιοχής. Τα επόμενα χρόνια θα επικρατήσει σχετική ηρεμία. Αν και ο Saddam Hussein εισβάλλει το 1980 στο Khuzestan, στο όνομα των Αράβων που *"γίνονται αντικείμενο κακομεταχείρισης στα χέρια του Ιράν"*, ελάχιστοι Άραβες στράφηκαν προς το Ιράκ. Ο Saddam αντί να διαιρέσει τη χώρα, κατάφερε να την ενώσει. Μετά το τέλος του πολέμου και κυρίως με την άνοδο του Khatami που κρατάει μια πιο διαλλακτική στάση απέναντι στα μειονοτικά αιτήματα, αναβιώνουν οι διαδηλώσεις αλλά και οι βομβιστικές επιθέσεις σε κυβερνητικά κτίρια και πετρελαϊκές εγκαταστάσεις. Για παράδειγμα, μερικούς μήνες πριν τα γεγονότα του Απριλίου, μια ένοπλη αραβική ομάδα ανατίναξε μια εγκατάσταση στην Ahwaz, αφήνοντας πίσω της μια προκήρυξη που έλεγε ότι: *"από τη στιγμή που εμείς δεν επωφελούμαστε από το πετρέλαιο, κανένας άλλος δεν πρέπει"*.

Έτσι, οι μαζικές διαδηλώσεις του Απριλίου και το κύμα των βομβιστικών επιθέσεων που ακολούθησε τόσο στο Khuzestan όσο και την Τεχεράνη, δεν ήταν κάτι πρωτόγνωρο για την ιρανική κυβέρνηση, αν και σηματοδοτούσε μια σχετική κλιμάκωση. Μάλιστα, η τελευταία βομβιστική επίθεση το Φεβρουάριο του 2006 είχε ως αποτέλεσμα ο Πρόεδρος Ahmadinejad να ακυρώσει για τρίτη φορά την προγραμματισμένη επίσκεψή του στην περιοχή. Η απάντηση της Τεχεράνης ήταν ένας συνδυασμός μέτρων καταστολής και ενδυνάμωσης του εθνικού αισθήματος. Βιάστηκε να καταστείλει την εξέγερση, χρησιμοποιώντας, μάλιστα, -σύμφωνα με κάποιες αναφορές- και δυνάμεις της λιβανέζικης Hezbollah υπό τη διοίκηση της Επαναστατικής Φρουράς. Υπάρχουν μαρτυρίες ότι η Hezbollah, που φημολογείται ότι διατηρεί στρατόπεδα εκπαίδευσης στο Khuzestan, έχει χρησιμοποιηθεί αρκετές φορές και στο παρελθόν ως αστυνομική δύναμη καταστολής. Επιπλέον, η νέα κυβέρνηση αναβάθμισε το ρόλο της παραστρατιωτικής ομάδας Basij ενώ ανακοινώθηκε η δημιουργία 2000 ταγμάτων Ashura στα πλαίσια της Basij, με αρμοδιότητες στη διατήρηση της τάξης. Παράλληλα, αποφασίστηκε η διακοπή των αναμεταδόσεων του Al-Jazeera εξαιτίας του τρόπου που το κανάλι παρουσίασε τα γεγονότα του Απριλίου αλλά και λόγω της προβολής μιας συνέντευξης ενός μέλους της εξόριστης οργάνωσης "Δημοκρατικό Λαϊκό Μέτωπο των Αράβων του Αλ-Αχβάζ" (ADPF), ο οποίος έκανε λόγο για *"80 ετών ιρανική κατοχή στο Khuzestan"*. Ήδη από το Σεπτέμβριο του 2002 ο γενικός εισαγγελέας της Ahwaz έδωσε εντολή για την αφαίρεση των δορυφορικών πιάτων από σπίτια σε αραβικές κυρίως περιοχές της πόλης, για να εμποδίσει τους κατοίκους να παρακολουθούν κανάλια όπως το Ahwaz TV and Al-Ahwaz TV που εκπέμπουν δορυφορικά με τη στήριξη των εξόριστων οργανώσεων, NLMA (Καναδάς) και DSPA (Μ.Βρετανία), αντίστοιχα.

Από την άλλη, η κυβέρνηση, έριξε την ευθύνη σε παράγοντες έξω από το Ιράν, είτε σε εξόριστες οργανώσεις όπως η Mujahideen-e-Khalq και η -αραβική αποσχιστική- ADPF, είτε σε ξένες κυβερνήσεις. Χαρακτηριστικά, ο Υπουργός Εσωτερικών Mostafa Purmohammadi δήλωσε ότι: *"Υπάρχουν ενδείξεις ότι πράκτορες των μυστικών υπηρεσιών της Μ. Βρετανίας και των Η.Π.Α. συναντήθηκαν με τους αρχηγούς των ανταρτών και τους παρακίνησαν να κάνουν τις επιθέσεις"*. Παρόμοιες δηλώσεις έκανε και ο Υπουργός Αμύνης, ο αραβικής καταγωγής Ali Shamkhani, που στάλθηκε στην περιοχή τον Απρίλιο για να διερευνήσει τα αίτια των ταραχών. Οι βρετανικές δυνάμεις που είναι σταθμευμένες στην πόλη Basra, στο νοτιοανατολικό Ιράκ φωτογραφίζονται -συχνά όχι και άδικα- ως έχουσες άμεση ή έμμεση εμπλοκή στις επιθέσεις. Με αυτόν τον τρόπο η κυβέρνηση θέλησε να τονίσει ότι οι αυτουργοί των επιθέσεων δεν είναι στοιχεία μέσα στο Khuzestan ή τουλάχιστον είναι τα απολύτως περιθωριακά από αυτά. Προ ημερών ο αρχηγός της παραστρατιωτικής αστυνομίας ανακοίνωσε την αποστολή επιπλέον δυνάμεων στα σύνορα με την Basra, κατηγορώντας τη Μ. Βρετανία ότι προκαλεί τις ταραχές. Η δημιουργία μιας ζώνης 155 τετραγωνικών χιλιομέτρων γύρω από τις πόλεις Khorramshahr και Abadan, σύμφωνα με κάποιες αραβικές οργανώσεις, αποσκοπεί στη δημιουργία ενός αμυντικο-βιομηχανικού συμπλέγματος στα σύνορα του Khuzestan με την περιφέρεια της Basra, από όπου θα εκδιωχθούν οι Άραβες κάτοικοι.

Με αυτόν τον τρόπο η Τεχεράνη "πάτησε" στον παράγοντα της "εθνικής ενότητας" που λειτούργησε τόσο αποτελεσματικά στον πόλεμο με το Ιράκ. Όπως ο Ali Shamkhani τόνισε: *"οι Άραβες (πρέπει να) είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της χώρας"*. Η "παρέλαση αλληλεγγύης" μια εβδομάδα μετά τις συγκρούσεις, στην Ahwaz, για την οποία υπάρχουν αναφορές ότι πολλοί από τους συμμετέχοντες ήταν περσικής καταγωγής, τους οποίους μετέφεραν με λεωφορεία και τους έδωσαν να φορέσουν αραβική ενδυμασία, καταδεικνύει αυτήν την "αναγκαιότητα".

Η ιρανική κυβέρνηση έχει επιπλέον να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο μιας εισβολής. Σύμφωνα με την Beirut's Daily Star: *"Το πρώτο βήμα για μια δύναμη εισβολής θα είναι να κατακτήσει την πλούσια σε πετρέλαιο περιοχή του Khuzestan... κόβοντας τον πετρελαϊκό εφοδιασμό του ιρανικού στρατού και αναγκάζοντάς τον να στηριχτεί σε αποθέματα"*. Πολλοί υποστηρίζουν βέβαια ότι μια εισβολή στην περίπτωση του Ιράν θα παρουσίαζε περισσότερα προβλήματα από ότι στο Ιράκ και θα συσπείρωνε τον λαό. Από την άλλη, οι Financial Times ανέφεραν ότι το Πεντάγωνο εξετάζει όλες τις πιθανές θρησκευτικές, εθνικές και πολιτικές διαχωριστικές τομές στην κοινωνία του Ιράν που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μια βίαιη διάλυση. Οι Η.Π.Α. φαίνεται να προτιμούν η αλλαγή καθεστώτος να γίνει εκ των

έσω. Ένας εκ των δυνητικών παραγόντων αστάθειας είναι και οι Άραβες του Khuzestan. Ωστόσο, οι Η.Π.Α. δεν έχουν - όπως στο Ιράκ- τον παράγοντα εκείνο που παίζει το ρόλο του συνδέσμου, τις εξόριστες αντιπολιτευόμενες οργανώσεις. Οι οργανώσεις αυτές των Αράβων έξω από το Ιράν δεν παρουσιάζουν ένα ενιαίο πρόσωπο. Η κύρια διχοτόμηση γίνεται μεταξύ εκείνων που προκρίνουν τη δημιουργία ξεχωριστού κράτους (π.χ. Ahwaz Liberation Organisation (ALO) η οποία αποτελείται από τα υπολείμματα των οργανώσεων DRFLA, PFLA και AFLA που είχαν δημιουργηθεί με την στήριξη του Saddam αλλά αργότερα περιθωριοποιήθηκαν όταν ο τελευταίος κατεύθυνε την χρηματοδότηση προς τη Mujahideen-e-Khalq) και εκείνων που επιζητούν αυτονομία στα πλαίσια ενός ομοσπονδιακού Ιράν ή και απλώς περισσότερη αυτονομία στο υπάρχον σύστημα (π.χ. Democratic Solidarity Party of Al-Ahwaz -DSPA). Από την άλλη, οι οργανώσεις που δραστηριοποιούνται μέσα στο Ιράν και βρίσκονται πίσω από τις βομβιστικές επιθέσεις, εκτιμάται ότι, αποτελούνται από ομάδες των 4-5 ατόμων που σπάνια συνδέονται με μια εξωτερική ιεραρχία.

Επιπλέον, οι Άραβες της περιοχής χωρίζονται σε πάνω από 30 φυλές. Ο σημαντικός ρόλος που αυτές παίζουν, επιτείνει τον κατακερματισμό. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο είναι ότι, ενώ οι Άραβες αποτελούν το 3% της χώρας, οι αραβόφωνοι μόλις το 1%. Η αραβική διάλεκτος που χρησιμοποιεί αυτό το 1%, έχει πολλές προσμίξεις από την περσική γλώσσα (Farsi), με αποτέλεσμα να είναι δυσνόητη στους υπόλοιπους Άραβες. Αυτοί οι παράγοντες λειτουργούν αποτρεπτικά για μια απόσχιση. Από την άλλη, ανακύπτει το ερώτημα: Να αποσχιστεί και να ανήκει σε ποιο κράτος; Βέβαια, είναι εξαιρετικά πλούσιο σε πλουτοπαραγωγικούς πόρους. Αλλά αυτό ακριβώς το κάνει ιδιαίτερα ευάλωτο. Από τη στιγμή που δεν μπορεί να μετατραπεί σε αμερικανικό προτεκτοράτο, με τη στενή έννοια, επ' αόριστον, ακόμα και αν δεν προσαρτηθεί από κάποιον γείτονά του, κάποια στιγμή θα πρέπει να αναπτύξει σχέσεις και συμμαχίες σε περιφερειακό επίπεδο για να εξισορροπήσει την ιρανική ισχύ και εχθρικήτητα. Το Ιράκ, το έτερο συνορεύον κράτος, αφενός δεν είναι σε θέση τώρα να παρέχει μια τέτοια βοήθεια και, αφετέρου μια στρατηγική σύμπλευση μεταξύ του Khuzestan και του Ιράκ όπου οι Σίιτες πλειοψηφούν έναντι των Κούρδων και των Σουνιτών δύσκολα θα γίνει αποδεκτή από τους δύο τελευταίους που όπως φαίνεται ήδη συγκλίνουν για να περιορίσουν την επιρροή που ασκούν οι Σίιτες στο -μετά τον Σαντάμ- Ιράκ. Στην περίπτωση που το Khuzestan κινηθεί σε μια ευρύτερη αραβική διάσταση, χώρες όπως η Σαουδική Αραβία κατά πάσα πιθανότητα θα κρατήσουν μια επιφυλακτική στάση καθώς έχουν δικές του σιπτικές μειονότητες και μάλιστα σε "ευαίσθητες" περιοχές του εδάφους τους.

ΙΡΑΝ: ΕΝΑΣ ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΜΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Το Ιράν είναι πλούσιο σε φυσικούς πόρους και αποτελεί, σύμφωνα με οικονομικούς αναλυτές, μια από τις πιο ελπιδοφόρες αγορές της Ασίας. Η χώρα, όμως, μαστίζεται από ανεργία, φτώχεια, και τεράστια ποσοστά αστικοποίησης που την κάνουν να μην μπορεί να φτάσει τους ρυθμούς ανάπτυξης της Κίνας και της Ινδίας.

Από το 1920 το πετρέλαιο αποτελεί την κύρια βιομηχανία του Ιράν. Η εθνικοποίηση της πετρελαϊκής βιομηχανίας το 1951 προκάλεσε προσωρινό πολιτικό και οικονομικό χάος, ενώ η οικονομία δεν ανέκαμψε παρά μόλις το 1954. Ως μέρος της διαδικασίας της εθνικοποίησης, η κυβέρνηση σχημάτισε την Εθνική Ιρανική Εταιρία Πετρελαίου (NIOC). Το 1961 το Ιράν ενώθηκε με άλλες μεγάλες χώρες-εξαγωγείς πετρελαίου και σχημάτισαν τον Οργανισμό Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών (OPEC). Ο σάχης Mohammad Reza Pahlavi κατά τη διάρκεια των δυο επόμενων δεκαετιών (1960-1970) αντιμετώπισε πλήθος αντιδράσεων από μια συντηρητική μερίδα θρησκευόμενων πολιτών οι οποίοι αντιτίθεντο στις προκλητικές γι' αυτούς πολιτικές εκδυτικισμού, τις οποίες το Ιράν είχε αρχίσει να υιοθετεί, αλλά και από τη μεσαία τάξη των πόλεων που έβλεπε τα οικονομικά της συμφέροντα να θίγονται. Ο σάχης μετέτρεψε σταδιακά το καθεστώς της μοναρχίας σε δικτατορία φυλακίζοντας και βασανίζοντας χιλιάδες λόγω «διαφορετικών πολιτικών πεποιθήσεων». Η εκτεταμένη λαϊκή δυσαρέσκεια οδήγησε το 1979 στην ισλαμική επανάσταση, αλλάζοντας κατά πολύ τη φυσιογνωμία της χώρας. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τον πόλεμο που ξέσπασε μεταξύ Ιράν- Ιράκ το '80, δυσχέραναν την οικονομική κατάσταση της χώρας. Οι επιπτώσεις στην οικονομία ήταν τεράστιες, καθώς η παραγωγή πετρελαίου ιδιαίτερα στα διυλιστήρια του Απαντάν εκμηδενίστηκε. Μη μπορώντας πλέον το Ιράν να αντεπεξέλθει στις εσωτερικές του ανάγκες αναγκάζεται να φτάσει να κάνει εισαγωγές πετρελαίου, ενώ το δημόσιο χρέος της χώρας έφτασε σε πολλά δισεκατομμύρια δολάρια .

Με ημερησία παραγωγή αργού πετρελαίου που φτάνει τα 4,1 εκατομμύρια βαρέλια, το Ιράν αποτελεί σήμερα την τέταρτη μεγαλύτερη παραγωγό χώρα πετρελαίου στον κόσμο. Μονό η Σαουδική Αραβία (9.6 m/bd), η Ρωσία (9 m/bd), και οι Η.Π.Α. (5.3 m/bd) παρήγαγαν το προηγούμενο έτος περισσότερο πετρέλαιο. Η χώρα κατέχει 132.5 εκατομμύρια βαρέλια αργού πετρελαίου, γεγονός που τη φέρνει τρίτη στην παγκόσμια κατάταξη. Ξεπερνώντας κατά 5 φορές το συνολικό αποθεματικό των Η.Π.Α. ελέγχει σήμερα το 10% των παγκόσμιων πετρελαϊκών αποθεμάτων. Κυρώσεις από πλευράς της Δύσης θα μπορούσαν να εκτινάξουν την τιμή του πετρελαίου στα ύψη. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε τις επιπτώσεις που είχε για την παγκόσμια οικονομία η απόσυρση εκατομμυρίων βαρελιών ιρανικού πετρελαίου από την παγκόσμια αγορά, η οποία ακολούθησε την εκθρόνιση του σάχης το 1979. Η δύναμη, λοιπόν, που έχει το Ιράν να διαμορφώνει τις τιμές του πετρελαίου μέσω του OPEC είναι αναμφισβήτητη. Ίσως, έτσι, να εξηγούνται και οι πρόσφατες δηλώσεις του Ahmadinejad: «*Εσείς [οι δυτικοί] μας χρειάζεστε περισσότερο από ό,τι εμείς εσάς. Όλοι εσείς σήμερα χρειάζεστε το ιρανικό έθνος.*»

Συνολικά το Ιράν έχει 40 περιοχές εξόρυξης πετρελαίου και μέχρι το 2010 η χώρα επιθυμεί να αυξήσει την ημερήσια παραγωγή της σε 5 εκατομμύρια βαρέλια. Προκειμένου, όμως, να υλοποιήσει το στόχο του αυτό, το Ιράν θα πρέπει να ανοίξει την αγορά του σε ξένους επενδυτές, αλλά και να γίνει πιο ανταγωνιστικό επενδύοντας δισεκατομμύρια δολάρια σε έργα υποδομής άντλησης πετρελαίου.

Η οικονομία της χώρας στηρίζεται κυρίως στις εξαγωγές πετρελαίου. Το 80-90% των εσόδων αυτών στηρίζουν κατά 40-50% το συνολικό προϋπολογισμό του κράτους. Οι αυξημένες τιμές του πετρελαίου τα περασμένα χρόνια εκτίναξαν στα ύψη τα κρατικά έσοδα και βοήθησαν την οικονομία του Ιράν να ανακάμψει οδηγώντας το Α.Ε.Π. του σε αύξηση το 2005, που άγγιξε το ποσοστό του 5.6%. Σήμερα, το Ιράν εξαγεί 2,7 εκατ. βαρέλια πετρελαίου καθημερινά. Το 56% των πετρελαϊκών εξαγωγών του διοχετεύονται στην Ασία (Ιαπωνία, Κίνα, Νότια Κορέα, Ταϊβάν) και το 29% στην Ευρώπη, κάνοντας τις περιοχές αυτές του πλανήτη τους μεγαλύτερους οικονομικούς του εταίρους. Αναλυτικότερα, πάνω από το 80% των εισαγωγών που κάνει η Ε.Ε. από το Ιράν σχετίζονται με την ενέργεια και ειδικότερα με το πετρέλαιο, αντιπροσωπεύοντας για την Ε.Ε. το 3,9% των συνολικών εισαγωγών σε ενεργειακά προϊόντα.

Πολύ σημαντικό όμως ρόλο για την μελλοντική οικονομική ανάπτυξη της χώρας διαδραματίζει και το φυσικό αέριο. Το Ιράν αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη χώρα σε αποθέματα φυσικού αερίου μετά τη Ρωσία. Το 62%, όμως, του αποθεματικού της βρίσκεται σε περιοχές (Νότιο Πάρς, Βόρειο Πάρς, Κανγκάν, Ναρκαϊ, Κανγκιράν) στις οποίες η άντληση παρουσιάζει δυσκολίες με αποτέλεσμα να μην είναι ακόμη εκμεταλλεύσιμο. Το γεγονός ότι η παγκόσμια κατανάλωση φυσικού αερίου όλο και αυξάνεται κάνει το Ιράν έναν μελλοντικά δυνητικά ισχυρό «έμπορο» φυσικού αερίου. Η μεγαλύτερη περιοχή σε φυσικό αέριο είναι αυτή του Νοτίου Πάρς, όπου εκτιμάται ότι βρίσκονται περισσότερα από 500 Tcf φυσικού αερίου, εκ των οποίων μια τεράστια ποσότητα αναμένεται ότι είναι ανανεώσιμη και από μόνη της θα επαρκεί να καλύψει της ενδοχώριες ανάγκες.

Σήμερα, το Ιράν εισάγει φυσικό αέριο από το Τουρκμενιστάν μέσω αγωγών που κατασκευάστηκαν το 1997 και εξαγεί στην Τουρκία, που αποτελεί και το μοναδικό του «πελάτη». Έχει συνάψει πολλές εμπορικές συμφωνίες και με άλλους μελλοντικούς εισαγωγείς, όπως η Αρμενία, η Ινδία το Πακιστάν και πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Όμως, όπως φαίνεται οι συμφωνίες αυτές θα αργήσουν πολύ ακόμη να τεθούν σε ισχύ, αφού προκειμένου να φτάσει στο σημείο να μπορεί να κάνει μαζικές εξαγωγές φυσικού αερίου θα πρέπει πρώτα να κατασκευάσει επιπλέον αγωγούς πολύ μακριά από τα σύνορα του και να δημιουργήσει εγκαταστάσεις μετατροπής υγρού φυσικού αερίου, που μέχρι τώρα δε διαθέτει.

Επιπλέον, φαινόμενα σημαντικής αύξησης του πληθυσμού και αστικοποίησης άσκησαν σημαντική επιρροή στη σημερινή κατάσταση της οικονομίας του Ιράν και οδήγησαν στην εμφάνιση έντονων κοινωνικών αλλαγών, που αναμένεται να επηρεάσουν στο μέλλον ακόμη περισσότερο την οικονομία της χώρας. Η αυξημένη τάση της αστικοποίησης που παρατηρήθηκε στις μεγάλες πόλεις του Ιράν όπως η Τεχεράνη, η Ταμπρίζ, η Σιράζ και η Ισπαχάν, τις τελευταίες δεκαετίες επιδόθηκε από την εσωτερική μετανάστευση, την μετακίνηση δηλαδή του πληθυσμού από τις αγροτικές περιοχές στα μεγάλα αστικά κέντρα, από τη φυσική αύξηση του αστικού πληθυσμού αλλά και από πλήθος κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών αλλαγών, οι οποίες τάραξαν την ισορροπία του δείκτη αστικοποίησης.

Την περίοδο της ισλαμικής επανάστασης, εποχή που το Ιράν κυβερνούσαν σκληροπυρηνικά ισλαμικά στοιχεία, ο επαναστατικός ζήλος και ο φόβος για τα δυτικά πρότυπα που απειλούσαν την κοινωνία, τους οδήγησαν στο να ενθαρρύνουν τις μουσουλμανικές οικογένειες στον τομέα της γεννητικότητας. Η ετήσια αύξηση του πληθυσμού από 2.7% το 1976 εκτινάχθηκε μέσα σε μια δεκαετία (1986) στο 4%. Στα μέσα, όμως, της δεκαετίας του '90, η κυβέρνηση κατάλαβε ότι το φαινόμενο αυτό της πληθυσμιακής έκρηξης (από 34 εκατομμύρια το 1976 σε 56 εκατομμύρια το 1991) αποτελούσε ενδεχόμενη καταστροφή, κυρίως για την οικονομία της χώρας, και αντέδρασε, υιοθετώντας αποτελεσματικές πολιτικές, όπως ο έλεγχος των γεννήσεων. Σήμερα, ο μέσος όρος γεννήσεων ανά οικογένεια έχει μειωθεί στα 3 από τα 6 παιδιά που ήταν τις δυο προηγούμενες δεκαετίες ρίχνοντας αισθητά την ετήσια αύξηση του πληθυσμού στο 1.1%, την ίδια στιγμή που η πολυπληθέστερη χώρα του κόσμου, η Κίνα έχει καταφέρει να μειώσει το ποσοστό της στο 0,6%.

Η αυξημένη γεννητικότητα της δεκαετίας του 1980, αποτελεί κατά βάση φαινόμενο με μακροοικονομικές επιπτώσεις, τις οποίες σήμερα το Ιράν έχει αρχίσει να βιώνει. Τα νεογέννητα εκείνης της εποχής έχουν ήδη αρχίσει να μπαίνουν μαζικά στην αγορά εργασίας. Εν τω μεταξύ, με τη σειρά τους αυτές οι «νεόδημιτες» οικογένειες έχουν λιγότερα παιδιά να αναθρέψουν. Αυτό σημαίνει ότι οι γονείς τους έχουν μεγαλύτερη αγοραστική δύναμη σε σύγκριση με τους δικούς τους γονείς, αλλά και την οικονομική δυνατότητα να επενδύσουν χρήματα στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα στο μέλλον να «παράγονται» μαζικά ειδικευμένοι εργάτες, αλλά και επιστήμονες. Όλο αυτό το σενάριο θυμίζει κατά πολύ την πολιτική που έχει ακολουθήσει η Άπω Ανατολή προϊδεάζοντας μας για τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα που πρόκειται να βιώσει η χώρα τις επόμενες δεκαετίες.

Ας μην βιαζόμαστε όμως. Το Ιράν δεν είναι ούτε Ταϊβάν ούτε Σιγκαπούρη! Η σιιτική μουσουλμανική οικονομία είναι ασφυκτικά προσκολλημένη και άμεσα ελεγχόμενη από την κυβέρνηση. Οι κορεσμένες θέσεις εργασίας στις κρατικές υπηρεσίες από τη μια, αλλά και οι ελάχιστες θέσεις εργασίας που ο ιδιωτικός τομέας προσφέρει δεν επαρκούν ώστε να απορροφηθούν όλοι αυτοί οι απόφοιτοι. Υπό άλλες συνθήκες η μορφωμένη νεολαία θα αποτελούσε τεράστια ελπίδα για τη χώρα, αλλά και απόλυτη βάση μιας σταθερής οικονομικής ανάπτυξης. Η οικονομία του Ιράν δεν είναι κατάλληλα δομημένη, όμως, ώστε να αδράξει την ευκαιρία που της δίνεται. Αυτό, άλλωστε, συνιστά και το μεγαλύτερο παράδοξο που χαρακτηρίζει την οικονομία της χώρας αυτής.

Αποτέλεσμα, λοιπόν, της ισλαμικής επανάστασης είναι η ανεργία, που αποτελεί σήμερα ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα που μαστίζουν τη χώρα με ποσοστό που υπολογίστηκε για το 2005 στο 15,7%. Με το πέρασμα των δεκαετιών οι μειωμένες θέσεις εργασίας συνέβαλαν στη δημιουργία και άλλων παθολογικών φαινομένων. Το Ιράν σήμερα κατέχει ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά αστικοποίησης στον κόσμο (68,1%) και το μεγαλύτερο ποσοστό παγκοσμίως στη μετανάστευση επιστημόνων (brain-drain). Οι αυστηροί κοινωνικοί κώδικες που εισήγαγε η ισλαμική κυβέρνηση τη δεκαετία του '90 αλλά και η οικονομική δυσπραγία που μαστίζε τη χώρα, ωθούσε τους μορφωμένους νέους ηλικίας 20 με 30 να εγκαταλείψουν τη χώρα τους. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το 1990 το

15% των Ιρανών με πάνω από 13 χρόνια εκπαίδευση ήταν οικονομικοί μετανάστες στις Η.Π.Α. Σήμερα, η κατάσταση δεν έχει βελτιωθεί, καθώς ένας στους 4 πτυχιούχους Ιρανούς δουλεύουν εκτός συνόρων.

Τα κοινωνικά προβλήματα που ξεδιπλώνονται από τα ασύμμετρα ποσοστά γεωγραφικής συγκέντρωσης των αστικών περιοχών μοιάζουν ατελείωτα. Η φτώχεια και η εγκληματικότητα που μαστίζουν αυτές τις περιοχές δημιουργούν μια δραματική κατάσταση, θύματα της οποίας είναι κυρίως τα παιδιά. Τα «παιδιά των δρόμων» όπως αποκαλούνται, είναι συνήθως έφηβοι που προέρχονται από τις αγροτικές περιοχές και αποτελούν πλέον ένα αστικό φαινόμενο.

Τα παιδιά της υπαίθρου έρχονται αντιμέτωπα με καθημερινές δυσκολίες. Η φτώχεια και οι κακουχίες συχνά τα οδηγούν στη λύση της εσωτερικής μετανάστευσης, λύση στην οποία τα στρέφουν συχνά και οι ίδιοι οι γονείς τους που αδυνατούν να τα συντηρήσουν. Δυστυχώς, όμως, τα παιδιά αυτά, αποκομμένα από τα παραδοσιακά κοινωνικά ασφαλή δίκτυα των αγροτικών περιοχών, από τους οικογενειακούς δεσμούς που αυτά τους προσφέρουν κι αποπροσανατολισμένα θρησκευτικά, καταλήγουν στο δρόμο πιο φτωχά και πιο ευάλωτα από ποτέ. Πολλά παιδιά- μετανάστες, ειδικά κορίτσια ηλικίας 12-18 ετών, πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης από εκτεταμένα δίκτυα πορνείας που δρουν στη Μέση Ανατολή και πωλούνται στο Μπαχρέιν, το Ομάν και το Πακιστάν. Άλλα, πάλι, προωθούνται στη εγχώρια αγορά λευκής σαρκός, με αυξημένο τον κίνδυνο μετάδοσης του AIDS.

Τα ποσοστά αστικοποίησης που πλήττουν την πρωτεύουσα του Ιράν, βρίσκονται στο ζενίθ τους. Ο πληθυσμός της Τεχεράνης αυξήθηκε 34 φορές μέσα σε 80 χρόνια. Από 200,000 κατοίκους το 1920 σε 6,7 εκατ. το 2000. Από τη μια, τα θεαματικά αυτά νούμερα δείχνουν ότι η πρωτεύουσα του Ιράν μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας της περιοχής. αλλά και γενικότερα στο κόσμο. Από την άλλη, όμως, βρίσκεται αντιμέτωπη με ποικίλα και δυσεπίλυτα προβλήματα, όπως η αυξημένη ανεργία, η φτώχεια και η εξασθένηση των τοπικών παραδοσιακών θρησκευτικών κέντρων που θέτουν σε λειτουργία ένα δεύτερο και πολύ πιο σημαντικό κύκλο κοινωνικών προβλημάτων που σχετίζονται με την ανάπτυξη παρακρατικών τρομοκρατικών ομάδων και την αύξηση της εγκληματικότητας.

Οι περισσότεροι από τους μετανάστες που έχει δεχτεί τα τελευταία χρόνια, ειδικά η Τεχεράνη, αδυνατούν να αντέξουν το κόστος ζωής και αναγκάζονται συχνά να καταφεύγουν σε παραγκουπόλεις στα περίχωρα. Το γεγονός αυτό δημιουργεί έντονες ταξικές ανισότητες, κάνοντας τις μεγαλουπόλεις του Ιράν να πάλλονται ταυτόχρονα από διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Τα νούμερα είναι πραγματικά θεαματικά. Υπάρχουν παγκοσμίως 950 εκατομμύρια άνθρωποι που ζουν σε παραγκουπόλεις, εκ των οποίων τα 7 εκατομμύρια βρίσκονται στο Ιράν.

Το Ιράν για να επιταχύνει το ρυθμό ανάπτυξής του θα πρέπει να διαφοροποιήσει την οικονομία του με το να επενδύσει μέρος των ετήσιων εσόδων του από το πετρέλαιο σε άλλους επενδυτικούς τομείς. Πρέπει, λοιπόν, να προσπαθήσει να κάνει μεγάλα οικονομικά ανοίγματα το ίδιο, αλλά ταυτόχρονα απορροφώντας διεθνή κεφάλαια από ξένες επενδύσεις στο έδαφος του, να αναπτύξει ένα ευνοϊκότερο οικονομικό κλίμα στο εσωτερικό του. Παράλληλα, κρίνεται αναγκαίο να θέσει σε εφαρμογή ένα σχέδιο εντατικής αναβάθμισης της υπαίθρου με κατάλληλες επενδύσεις που θα μετατρέψουν τις περιοχές αυτές σε ανεπτυγμένα αγροτικά κέντρα όπου η περιφέρεια θα μπορεί να αναπτύσσει μηχανισμούς ενσωμάτωσης του πληθυσμού της χωρίς να βάλλεται από φυγόκεντρες δυνάμεις που εντείνουν την αστικοποίηση άρα και την ερήμωση της υπαίθρου.

Δυστυχώς, όμως, οι διαφωνίες μεταξύ συντηρητικών και φιλελεύθερων δυνάμεων δεν αφήνουν περιθώρια για μεγάλες αλλαγές. Τον Ιούνιο του 2005 ο συντηρητικός δήμαρχος της Τεχεράνης Mahmoud Ahmadinejad κέρδισε τις προεδρικές εκλογές και διαδέχτηκε στην ηγεσία τον Mohamed Khatami. Ο Ahmadinejad εγγυήθηκε να καταπολεμήσει την ανεργία και την αυθαιρεσία που χαρακτηρίζει το δημόσιο τομέα, επιπλέον δεσμεύτηκε να μειώσει το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Οι ειδικοί, όμως, είναι ανήσυχτοι, καθώς δηλώνουν ότι η ανεργία αποτελεί φαινόμενο το οποίο δεν μπορεί να εκλείψει από την μια στιγμή στην άλλη. Για την επόμενη δεκαετία τουλάχιστον θα εξακολουθεί να βαραινεί την οικονομία του Ιράν μέχρις ότου τα ποσοστά υψηλής γεννητικότητας να μειωθούν και η ετήσια αύξηση των γεννήσεων σταθεροποιηθεί κάτω από το 1%. Παράλληλα, τα ανησυχητικά γεγονότα στο Ιράν κάνουν τους ξένους επενδυτές πολύ προσεκτικούς στις κινήσεις τους στην περιοχή. Εάν οι οικονομικές κυρώσεις που σχεδιάζουν οι Η.Π.Α. να επιβάλουν στο Ιράν πραγματοποιηθούν, τότε η τιμή πώλησης του πετρελαίου αναμένεται να αγγίξει τα 100\$ το βαρέλι. Σε μια τέτοια περίπτωση το Ιράν θα αποκλειστεί από την παγκόσμια αγορά πετρελαίου. καθώς οι ξένες εταιρείες θα παγώσουν κάθε είδους οικονομική συναλλαγή μαζί του. Η οικονομική κρίση στο εσωτερικό του θα είναι μεγάλη. Η Δύση ευελπιστεί, με τον τρόπο αυτό, το καθεστώς Ahmadinejad να συμμορφωθεί. Θα γίνει, όμως, έτσι ή τα μέτρα αυτά θα αποδειχτούν στο τέλος καταστροφικά και για τους ίδιους τους εμπνευστές τους?

ΙΣΛΑΜ, ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΤΡΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΙΡΑΝ

Έχοντας διανύσει αρκετές και διαφορετικές μεταξύ τους διαδρομές, η θέση της γυναίκας στο Ιράν εξαρτάται, όπως μέχρι τώρα έχει δείξει η ιστορία, από τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτικές συνθήκες. Σήμερα, 27 χρόνια μετά την Ισλαμική Επανάσταση, η ηγεσία της χώρας υιοθετώντας μέτρα που υποσκάπτουν τα δικαιώματά της, τη θέτει όλο και περισσότερο στο περιθώριο.

Στα χρόνια του προ-επαναστατικού Ιράν, οι ηγέτες του παχλαβικού καθεστώτος προσπάθησαν να φέρουν δυτικά πρότυπα στη χώρα, ακολουθώντας το παράδειγμα της Τουρκίας. Πολλές από τις αλλαγές που έγιναν είχαν ως επίκεντρο τη γυναίκα, η οποία αποτελούσε εκείνη την εποχή το «εύκολο» μοντέλο πάνω στο οποίο το καθεστώς προσπάθησε να περάσει το δυτικό τρόπο ζωής ως πρότυπο. Οι γυναίκες έπαψαν πλέον να είναι αναγκασμένες να φοράνε μαντίλα και να παντρεύονται από πολύ μικρή ηλικία, είχαν ευκολότερη πρόσβαση στη γνώση, δικαίωμα ψήφου και δεν ήταν τόσο καταπιεσμένες από τον ισλαμικό νόμο.

Η ηθική σήψη, η κοσμική μετάλλαξη της κοινωνίας, οι ταξικές διαφορές και ένα ευρύτερο αίσθημα δυσφορίας οδήγησαν μέσα από κοινωνικοπολιτικές ζυμώσεις της εποχής στην Ισλαμική Επανάσταση του 1979. Το βασικότερο, όμως, ερώτημα που αναδύεται είναι γιατί πολλές γυναίκες εναντιώθηκαν στο καθεστώς Pahlavi τη στιγμή που αυτό είχε βελτιώσει την κοινωνική τους θέση. Για να απαντήσουμε, θα πρέπει να αντιληφθούμε το γεγονός αυτό όχι σαν ένα κοινωνικό παράδοξο της εποχής, αλλά ως εναλλακτική διέξοδο από το καθεστώς Pahlavi.

Η αλήθεια είναι ότι, παρά τις προσπάθειες που έγιναν από το Σάχη, τα μεταρρυθμιστικά μέτρα απέτυχαν να αλλάξουν στις συνειδήσεις των Ιρανών, τον παραδοσιακά ισλαμικό χαρακτήρα της γυναίκας. Η ίδια είχε μετατραπεί σε δέκτη αντιφατικών μηνυμάτων, καθώς ζούσε υπό την ηγεσία μιας κυβέρνησης, η οποία αδιαφορούσε για το παραδοσιακό ισλαμικό σύστημα αξιών, βάσει του οποίου η ίδια είχε μάθει ανέκαθεν να ζει και να σέβεται. Οι γυναίκες αυτές δεν ήθελαν να γίνουν απομίμηση «δουτικής κούκλας», αλλά να δημιουργήσουν τη δική τους ταυτότητα και εικόνα μέσα στον κατάλληλο χρόνο και τις κατάλληλες συνθήκες.

Η πρώτη περίοδος της Ισλαμικής Επανάστασης ήταν μάλλον εχθρική προς την ανάδειξη των δικαιωμάτων των γυναικών και πολλές φορές αναπαρήγαγε προνεωτερικά παραδοσιακά πρότυπα. Ξεχωριστά σχολεία για τα κορίτσια και τα αγόρια, διαφορετικού τύπου συστήματα ιατρικής περιθαλψής, υποχρεωτική ανδρική συνοδεία, νομιμοποίηση της πολυγαμίας, κατώτερο νόμιμο όριο ηλικίας γάμου για τη γυναίκα τα 9 χρόνια, υποχρεωτική επαναφορά της μαντίλας και η απαγόρευση της χρήσης των καλλυντικών, ανάγκασαν τη γυναίκα του Ιράν να κρύψει τις ατομικές της ελευθερίες πίσω από τα τσαντόρ.

Δειλά βήματα προόδου άρχισαν να σημειώνονται κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Rafsanjani και ιδιαίτερα του Khatami. Και οι δυο προσπάθησαν να επαναφέρουν στο προσκήνιο το ζήτημα των γυναικείων δικαιωμάτων, που μέχρι τότε ήταν συνειδητά παραγκωνισμένο, όχι μόνον από τους ηγέτες της Ισλαμικής Επανάστασης αλλά και λόγω του Ιρακινόπερσικού πολέμου (1980). Το 1997, στα πλαίσια αυτών των προσπαθειών, ο Khatami ίδρυσε το Κέντρο Γυναικείας Συμμετοχής, το οποίο έγινε το κατεξοχήν υπεύθυνο κρατικό ίδρυμα για την διευθέτηση των γυναικείων θεμάτων.

Η δειλή έστω παρουσία της γυναίκας ως ενεργό μέλος της κοινωνίας στην εκπαίδευση, την οικονομία, τον πολιτισμό φανερώνει μια τάση για ενδυνάμωση του μέχρι τότε status-quo της. Η βράβευση με Νόμπελ Ειρήνης το 2003 της Ιρανής ακτιβίστριας Shirin Ebadi υποδηλώνει ότι η διεθνής κοινωνία αναγνωρίζει και υποστηρίζει τις προσπάθειες των γυναικών του Ιράν που μάχονται για τα δικαιώματά τους. Επίσης, στο επίπεδο της κοινωνίας των πολιτών, τα πράγματα για τη γυναίκα φαίνονται πιο θετικά. Ο αριθμός των γυναικείων μη κυβερνητικών οργανισμών έχει αυξηθεί κατά 4 φορές περίπου φτάνοντας αισίως τους 450 από 130 που ήταν την προηγούμενη δεκαετία. Παρά, όμως, τις πιέσεις που ασκούν αυτοί στις εκάστοτε κυβερνήσεις, το Ιράν συνεχίζει να αποτελεί μια από τις ελάχιστες μουσουλμανικές χώρες που μέχρι και σήμερα δεν έχει επικυρώσει την σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τη μείωση όλων των μορφών διάκρισης κατά των γυναικών.

Το 2005, ο Mahmoud Ahmadinejad, κερδίζοντας το 62% των ψήφων, σε μια εκλογική διαμάχη δυο γύρων, ανέλαβε την ηγεσία της χώρας. Ο Ahmadinejad, με πεποιθήσεις και αξίες που συνάδουν προς το ιδεολογικό περιεχόμενο της Ισλαμικής Επανάστασης, διχάζει το Ιράν. Ένα χρόνο μετά την αλλαγή ηγεσίας κανένα βήμα προόδου δεν σημειώθηκε στα θέματα που αφορούν τη γυναίκα. Αντίθετα, μέσα σε ένα χρόνο, η κατάσταση δείχνει να παίρνει δραματική τροπή, καθώς η ισλαμική κυβέρνηση υιοθετεί την «κουλτούρα της μαντίλας». Μέτρα που έχουν ήδη δρομολογηθεί, όπως η κατασκευή ξεχωριστών πεζοδρομίων για γυναίκες και άνδρες, ενισχύουν την ισλαμική νοοτροπία ενδυναμώνοντας κατά πολύ το χάσμα μεταξύ των δυο φύλων. Παρόμοια δείγματα αυστηρότητας έχει δείξει, όμως, και στο παρελθόν ο Ahmadinejad. Κατά την διάρκεια της θητείας του ως δήμαρχος της Τεχεράνης, είχε επιβάλει να κατασκευαστούν σε όλα τα κρατικά κτήρια που ανήκουν στο δημαρχείο ξεχωριστοί ανελκυστήρες για γυναίκες και άνδρες.

Από την άλλη πλευρά, όμως, η γυναικεία εκπαίδευση είναι αρκετά διαδεδομένη. Την προηγούμενη μόλις δεκαετία, το 67.1% του συνολικού γυναικείου πληθυσμού ηλικίας άνω των 6 ετών (14,9εκ) γνωρίζει τουλάχιστον γραφή και ανάγνωση. Με την ίδρυση αποκλειστικά γυναικείων σχολείων την περίοδο του Χομεϊνί, ο δείκτης αναλφαβητισμού μειώθηκε αισθητά. Παράλληλα, μειώθηκε και ο δείκτης της γυναικείας ανεργίας. Η διδασκαλία αποτέλεσε, και συνεχίζει μέχρι και σήμερα, να αποτελεί ένα από τα πρώτα γυναικεία επαγγέλματα στο Ιράν. Το 46% των σχολικών δασκάλων είναι γυναίκες, ενώ αν υπολογίσουμε και το διοικητικό προσωπικό που απασχολείται στα σχολεία τότε το ποσοστό αυξάνεται πάνω από το 55%.

Μέσα από σιωπηλές επαναστάσεις πολλές γυναίκες σήμερα, με αφορμή την συμμετοχή τους στο πανεπιστήμιο, εγκαταλείπουν τα σπίτια τους για να βρουν ένα δρόμο πιο ανεξάρτητο, έξω από ενδοοικογενειακές δεσμεύσεις και υποχρεώσεις. Τα τελευταία 4 χρόνια, η συχνότητα του φαινομένου αυτού έχει αυξηθεί. Τα αποτελέσματα αναμένεται να γίνουν αισθητά στο μέλλον, όταν τα μεγάλα αυτά ποσοστά εγγράμματων γυναικών μπου στην αγορά εργασίας και απαιτήσουν από το κράτος να αξιολογήσει τα πτυχία και τις γνώσεις τους, διεκδικώντας θέσεις εργασίας και μισθούς.

Οι ιρανικές αρχές, αντιδρώντας στο νέο αυτό κοινωνικό φαινόμενο, προσπάθησαν για μια δεκαετία τουλάχιστον (1989-1997) να μειώσουν τις εισαγωγές των γυναικών στα πανεπιστήμια, δίνοντας προτεραιότητα στους άνδρες βετεράνους του πολέμου να μορφωθούν. Επίσης, προχώρησαν στη δημιουργία καινούργιων φοιτητικών εστιών, όπου τα μέτρα επιτήρησης είναι πολύ αυστηρά και στα οποία διαμένουν οι γυναίκες απομονωμένες με τις οικογένειές τους. Παρά τις περιοριστικές πρακτικές που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στα πανεπιστήμια, η επιβράβευση γι' αυτές έρχεται αργότερα καθώς οι γυναίκες που αποφοιτούν από τα μορφωτικά ιδρύματα της χώρας καταφέρνουν να αποκτήσουν έναν πιο ανεξάρτητο τρόπο σκέψης, όπου οι γνώσεις που κατέχουν ανήκουν πραγματικά σε αυτές και μπορούν να τις διαχειριστούν, όπως εκείνες επιθυμούν (πάντα σε προσωπικό επίπεδο).

Σε κάθε περίπτωση, το επίσημο ιρανικό κράτος θέλει να δείχνει πως εφαρμόζει απόλυτα τη Shari' a. Ιστοσελίδες που ασχολούνται με το Ιράν, αναφέρουν πως η ιρανική αστυνομία στις 4 Απριλίου έθεσε υπό κράτηση ένα 10χρονο κορίτσι στο αεροδρόμιο Mehrabad της Τεχεράνης, όπου

βρισκόταν με τον πατέρα της, κατευθυνόμενοι στην πόλη Kerman. Η αστυνομία την κατηγόρησε ότι φορούσε πολύ κοντό παλτό, το οποίο δεν κάλυπτε τα γόνατα, όπως προβλέπουν οι Ισλαμικοί νόμοι του Ιράν για όλες τις γυναίκες που κυκλοφορούν έξω.

Πρέπει να σημειωθεί πως το υψηλό επίπεδο μόρφωσης των γυναικών αποτελεί παράλληλα και ισχυρό παράγοντα ενίσχυσης και ενδυνάμωσης της κοινωνικής τους θέσης, αλλά και ανάπτυξης της ίδιας της χώρας. Τα προγράμματα εκμάθησης ενήλικων γυναικών που προωθούνται γενικά στη χώρα έχουν ως στόχο την κοινωνική πρόοδο και την ανάπτυξη του πολιτισμού. Οι ενήλικες γυναίκες ηλικίας 25-40 χρονών που έχουν μπει σε μια διαδικασία εκμάθησης, έστω και καθυστερημένα, γραφής και ανάγνωσης το κάνουν κυρίως για δύο λόγους. Πρώτον, για τη λειτουργικότητα που προσφέρουν οι βασικές γνώσεις στη ζωή του κάθε ανθρώπου και, δεύτερον, για να μπορούν και οι ίδιες σε ενδοοικογενειακό επίπεδο να γίνονται πιο χρήσιμες, βοηθώντας τα παιδιά τους με τα μαθήματά τους. Άλλωστε, το επίπεδο της παιδείας που έχει κάθε μητέρα αποτελεί βασικό κριτήριο για το αν το παιδί της θα ακολουθήσει το δρόμο του σχολείου ή όχι. Αποδεικνύεται πλέον, ύστερα από έρευνες που έγιναν, η επιρροή που ασκεί η μητέρα σε θέματα εκπαίδευσης στο παιδί είναι πιο καθοριστική για τις επιλογές του παιδιού, από εκείνη που ασκεί ο πατέρας.

Με τον τρόπο αυτό, της συμμετοχής και των ενήλικων γυναικών στο χώρο της εκπαίδευσης, δημιουργείται ένας νέος τρόπος μείωσης του αναλφαβητισμού. Τα αποτελέσματα είναι αισθητά, καθώς το 2005 το ποσοστό των εγγράμματων γυναικών είχε φτάσει στο 72,3%.

Η παιδεία είναι αναγκαίο να αποτελεί προτεραιότητα για κάθε κυβέρνηση, προγράμματα ενίσχυσης της παιδείας χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό αλλά και από ειδικά προγράμματα στήριξης του Ο.Η.Ε. στα πλαίσια των αναπτυξιακών στόχων της χιλιετίας. Μέσω αυτών των προγραμμάτων παρέχονται σχολικοί εξοπλισμοί, αναλαμβάνεται η εκπαίδευση δασκάλων (7.000 μέσα στο 2005), διοργανώνονται ενημερωτικά σεμινάρια με ποικίλα θέματα από την κοινωνική πραγματικότητα του Ιράν (π.χ. τρόποι καλύτερης οργάνωσης της οικογένειας και τρόποι πρόληψης του AIDS κ.α.). Μέσα, λοιπόν, από την εκπλήρωση ενός και μόνο στόχου βλέπουμε ότι ενεργοποιούνται ταυτόχρονα μηχανισμοί προώθησης και άλλων αναπτυξιακών στόχων.

Η δυναμική που έχει αποκτήσει το κίνημα υπέρ της εκπαίδευσης των γυναικών έχει αρχίσει να εξαπλώνεται και στις αγροτικές περιοχές, όπου με τη βοήθεια του Ο.Η.Ε. και των ΜΚΟ διανέμεται εκπαιδευτικό υλικό στα σχολεία. Αυτό μοιράζεται στη συνέχεια και στις γειτονικές περιοχές της υπαίθρου, σχηματίζοντας έτσι ένα δίκτυο μεταφοράς της γνώσης που τείνει να αγκαλιάσει όλα τα αστικά κέντρα και την περιφέρεια.

Πάντως, σε κάθε περίπτωση, τα προγράμματα αυτά αλλά και τα συνολικά μέτρα για την παιδεία είναι σχεδιασμένα στο να ανταποκρίνονται στις πεποιθήσεις και τις ανάγκες της ιρανικής κοινωνίας. Το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού συστήματος έχει ως βάση τη μετάδοση των ισλαμικών αρχών. Η γυναικεία ταυτότητα σφυρηλατείται βάσει αυτών και η γυναίκα μαθαίνει από μικρή ηλικία να συμπεριφέρεται και να ενεργεί με ένα συγκεκριμένο τρόπο απέναντι στην οικογένεια και την κοινωνία.

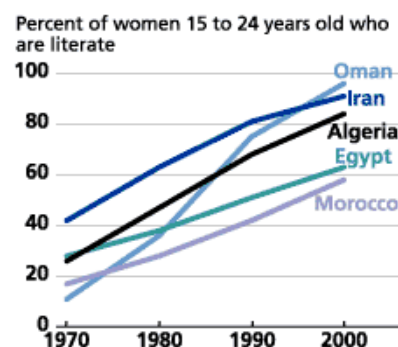
ΙΡΑΝ, ΑΙΓΥΠΤΟΣ, ΤΟΥΡΚΙΑ: ΜΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΣΥΓΚΡΙΣΗ.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία για την κοινωνική κατάσταση και θέση των γυναικών σε συνάρτηση με την προοδευτικότητα και την εσωτερική πολιτική ανάπτυξη τριών χωρών με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, της Τουρκίας που διαπραγματεύεται την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και της θεωρούμενης περισσότερο σύγχρονης και κοσμικής Αιγύπτου.

-Το ποσοστό αναλφαβητισμού των γυναικών έχει ως εξής: Στο Ιράν το ποσοστό είναι 29%, στην Αίγυπτο είναι 54% και στην Τουρκία 22%.

Στο Ιράν η συνολική συμμετοχή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και για τα δύο φύλα, για την περίοδο 1997-9, φτάνει στο 79%, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το ποσοστό για τις γυναίκες είναι στο 76% και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το συνολικό ποσοστό και για τα δύο φύλα είναι 9%. Το ποσοστό αλφαβητισμού ενηλίκων για τις γυναίκες, το 2002, είναι 71%, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό για τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική είναι 61% και το παγκόσμιο ποσοστό είναι 75%. Το ποσοστό αλφαβητισμού νέων (ηλικία 15-24) και για τα δύο φύλα, το 2002, είναι στο Ιράν 95%. (Ποσοστό αναλφαβητισμού γυναικών 29%)

Στην Αίγυπτο η συνολική συμμετοχή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και για τα δύο φύλα, για την περίοδο 1997-9, είναι 92%, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το ποσοστό για τις γυναίκες είναι στο 70% και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το

συνολικό ποσοστό και για τα δύο φύλα είναι 39%. Το ποσοστό αλφαριθμητισμού ενηλίκων για τις γυναίκες, το 2002, είναι 46%. Το ποσοστό αλφαριθμητισμού νέων (ηλικία 15-24) και για τα δύο φύλα, το 2002, είναι 71%. (ποσοστό αναλφαριθμητισμού γυναικών 54%)

Στην Τουρκία η συνολική συμμετοχή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και για τα δύο φύλα, για την περίοδο 1997-9, είναι 100%, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το ποσοστό για τις γυναίκες είναι στο 49% και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το συνολικό ποσοστό και για τα δύο φύλα είναι 14%. Το ποσοστό αλφαριθμητισμού ενηλίκων για τις γυναίκες, το 2002, είναι 78%. Το ποσοστό αλφαριθμητισμού νέων (ηλικία 15-24) και για τα δύο φύλα, το 2002, είναι 97%. (Ποσοστό αναλφαριθμητισμού γυναικών 22%) }

- *Η συμμετοχή των γυναικών στα εθνικά κοινοβούλια κυμαίνεται ως εξής:* **Στην Τουρκία**, στις εκλογές που έγιναν το Νοέμβριο του 2002 σε συνολικό αριθμό εδρών 550 οι γυναίκες έλαβαν 24 έδρες, δηλαδή ποσοστό 4,4%.

Στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, στις εκλογές που έλαβαν χώρα το Φεβρουάριο του 2004, σε σύνολο 290 εδρών οι γυναίκες κατέχουν 12 έδρες, δηλαδή ποσοστό 4,1%.

Στην Αίγυπτο, στις εκλογές του Νοεμβρίου του 2005 για την Κάτω Βουλή, σε σύνολο 442 εδρών οι γυναίκες έλαβαν 9 έδρες, δηλαδή ποσοστό 2% και για την Άνω Βουλή (Γερουσία) σε σύνολο 264 εδρών έλαβαν 18, δηλαδή 6,8%, επομένως και στα δύο σώματα το συνολικό ποσοστό είναι 4,4%.

Το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό για το Ιράν είναι 12%, *για την Αίγυπτο* 21% και *για την Τουρκία* 27%. Το ποσοστό ανεργίας για τις γυναίκες στο Ιράν είναι 25% ενώ για τους άντρες 16%.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία είναι ότι, παρά τη φιλολογία για τη θέση της γυναίκας στο ισλαμικό μοντέλο, το ποσοστό αναλφάβητων γυναικών του Ιράν είναι περίπου ίσο με της «ευρωπαϊκής» Τουρκίας και πολύ χαμηλότερο από την κοσμική φιλοδυτική κατά τεκμήριο Αίγυπτο (29% στο Ιράν, 54% στην Αίγυπτο και 22% στην Τουρκία). Και στις τρεις χώρες η συμμετοχή γυναικών στα εθνικά κοινοβούλια (4,4% για Τουρκία και Αίγυπτο και 4,1% για το Ιράν) είναι περιορισμένη όπως και η συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό, ιδιαίτερα για το Ιράν. Άρα, βλέπουμε ότι στο θεωρούμενο ως θεοκρατικό πολίτευμα του Ιράν τόσο το επίπεδο του αναλφαριθμητισμού όσο και η θέση της γυναίκας είναι ίδια ή και καλύτερα με τους αντίστοιχους δείκτες στην υπό ενταξιακή πορεία Τουρκία και στην Αίγυπτο, δημιουργώντας την ανάγκη για προσεκτικότερη και ενδελεχή ανάλυση των μεσανατολικών κοινωνιών

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ Γιάννη Δ. Σακκά, *Το Παλαιστινιακό, Μέρος Α', Ο Σιωνισμός, Οι Άραβες και ο Διεθνής Παράγοντας, 1882-1948*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2005

Ο Γιάννη Σακκάς, επίκουρος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Αιγαίου και ένας από τους ελάχιστους ειδικούς στη νεώτερη ιστορία της Μεσογείου, πραγματεύεται, στο βιβλίο του αυτό, το Παλαιστινιακό ζήτημα, «ένα από τα πιο δύσκολα και περίπλοκα που αντιμετωπίζει η διεθνής κοινότητα». Το βιβλίο καλύπτει ένα σημαντικό κενό στην ελληνική βιβλιογραφία, τη σχετική με την Εγγύς και Μέση Ανατολή, και ιδιαίτερα το Παλαιστινιακό ζήτημα.

Το βιβλίο ξεκινά εξηγώντας τις απαρχές του παλαιστινιακού ζητήματος και τον τρόπο με τον οποίο αναπτύχθηκαν τα δύο αντιτιθέμενα εθνικά κινήματα, δίνοντας, επιπλέον, εξηγήσεις για την έννοια του εθνικισμού, πριν περάσει στην ιστορική εξέλιξη και ανάλυση του Σιωνισμού (Εβραϊκού Εθνικισμού), και στη συνέχεια, στην ανάπτυξη του Αραβικού Εθνικισμού, εξηγώντας τη διαφορά Αραβισμού και Αραβικού Εθνικισμού. Αφιερώνει ένα κεφάλαιο στην Παλαιστίνη την εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δηλαδή από την εποχή που κατελήφθη το 1516, μέχρι την εποχή της ανάδυσης του Παλαιστινιακού Εθνικισμού, την εποχή του μεσοπολέμου. Σε επόμενα κεφάλαια αναφέρεται στο σημαντικό ρόλο που έπαιξε η Βρετανία και η Γαλλία μέχρι τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά και κατά τη διάρκεια αυτού, δίνοντας ιδιαίτερο βάρος σε κάποια γεγονότα της περιόδου, όπως στην αλληλογραφία Χουσεϊν – Μακ Μάον και τη Συμφωνία Σάικς-Πικό και φυσικά τη Διακήρυξη Μπάλφουρ.

Στη συνέχεια παραθέτει όλο το χρονικό της βρετανικής κυριαρχίας στην Παλαιστίνη (1920 – 1945), με ιδιαίτερες αναφορές στη Λευκή Βίβλο Πάσφιλντ του 1930, το Πόρισμα της Επιτροπής Πηλ το 1937, η οποία ακολούθησε την παλαιστινιακή εξέγερση του 1936-37, καθώς και στην αλλαγή της βρετανικής πολιτικής στις αρχές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Φυσικά, καταλήγει στην εποχή μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, και αναλύει τη θέση που είχε πλέον η Βρετανία στη Μέση Ανατολή, το ρόλο που επιθυμούσαν και επιδίωξαν να έχουν οι Η.Π.Α., τη σχέση της καθεμίας με τους Σιωνιστές, την ανάμειξη που είχε η κάθε χώρα στην απόφαση για τη διχοτόμηση της Παλαιστίνης και την ανάμειξη του Ο.Η.Ε. σε αυτή, και τη σημασία της στάσης των χωρών αυτών όσον αφορά το μέλλον της Σοβιετικής Ένωσης στην περιοχή, φθάνοντας μέχρι τις παραμονές του πολέμου του 1948.

Στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου του, ο συγγραφέας αναφέρεται στο έτος 1948, το οποίο και αποκαλεί «Έτος Ανεξαρτησίας /Έτος Καταστροφής». Εξηγεί το τι αποτέλεσε το έτος αυτό για την κάθε πλευρά και την ερμηνεία και ιστορική ανάλυση των γεγονότων της χρονιάς αυτής κυρίως από ακαδημαϊκούς και διανοούμενους. Τέλος, καταγράφει τις συνέπειες του πολέμου και κυρίως το θέμα των προσφύγων. Κλείνοντας, θέτει κάποια από τα ερωτήματα της διεθνούς κοινότητας την αυγή της ψυχροπολεμικής εποχής σχετικά με το παλαιστινιακό ζήτημα.

Το βιβλίο είναι καλογραμμένο, με γλώσσα ρέουσα και κατανοητή που απευθύνεται τόσο στον επιστήμονα όσο και στο μέσο αναγνώστη που ενδιαφέρεται για τη διεθνή ιστορία της Εγγύς Ανατολής. Μπορεί μάλιστα να υποστηριχθεί ότι ανοίγει ένα νέο δρόμο στην ελληνική βιβλιογραφία για την περιοχή, ενθαρρύνοντας και άλλους Έλληνες νέους επιστήμονες να προχωρήσουν στην επιστημονική μελέτη της Εγγύς και Μέσης Ανατολής.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ Amal Jamal, "The Palestinian National Movement: Politics of Contention 1967-2005", Indiana University Press, Bloomington, 2005

Η θεματική της μελέτης που πραγματοποίησε ο Amal Jamal, λέκτορας Πολιτικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Τέλ Αβίβ και συγγραφέας άλλων βιβλίων σχετικών με το παλαιστινιακό πολιτικό σύστημα, είναι η κατανόηση της παρούσας κατάστασης της παλαιστινιακής πολιτικής πραγματικότητας μέσω της ανάλυσης των εσωτερικών διεργασιών και ζυμώσεων οι οποίες διαμόρφωσαν και ανέδειξαν τις αντίρροπες δυνάμεις της πολιτικής αρένας του παλαιστινιακού λαού.

Η μελέτη περιλαμβάνει την ανάλυση των πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών συγκυριών, αλλά και των κατευθυνόμενων ενεργειών των «παιγνίων» επικράτησης ισχύος από τους παλαιστινιακούς πολιτικούς δρώντες στην πολιτική αρένα, και -σε μικρότερο βαθμό- από την ισραηλινή πλευρά, αλλά και τις έμμεσα θιγόμενες γείτονες χώρες στα μέσα του 21^{ου} αιώνα.

Σύμφωνα με τον συγγραφέα, βασικά χαρακτηριστικά της παλαιστινιακής πολιτικής πραγματικότητας αποτελούν η φυλετικοποίηση/ πολυδιάσπαση της πολιτικής ζωής, σε κάθετη, αλλά και οριζόντια συγκρότηση των πολιτικών ρευμάτων, ακολουθώντας ως βασικούς άξονες διάκρισης τον κοσμικό εθνικισμό και τον ισλαμισμό. Επίσης, ο Jamal καταδεικνύει ότι, κατά τη διάρκεια της ανάλυσης των τριάντα ετών, τα ποσοστά συμμετοχής των ατόμων που αναμειγνύονταν στον αντιστασιακό αγώνα κατά της κατοχής, ανεξάρτητα από την πλευρά που στηρίζουν, δεν μεταφράστηκε και σε ανάμειξη τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

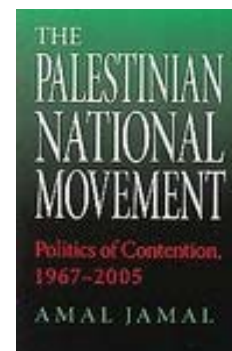
Σημαντικός σταθμός, από όπου ξεκινά την ανάλυσή του ο συγγραφέας, αποτελεί ο **Πόλεμος των Έξι Ημερών**, τον Ιούνιο του 1967. Ένας πόλεμος ο οποίος επέδρασε καταλυτικά στην όλη ιστορία του παλαιστινιακού εθνικιστικού κινήματος. Στο εσωτερικό των αραβικών κρατών, τα οποία, πέρα από την ανάγκη ανασύνταξης των στρατιωτικών τους δυνάμεων, βρέθηκαν αντιμέτωπα με την αναθεώρηση των θέσεων και ιδεολογιών τους. Για το ίδιο το παλαιστινιακό εθνικιστικό κίνημα, πιο συγκεκριμένα, σηματοδότησε μία νέα εποχή αφού κόστισε, αφενός, την απώλεια εδαφών της Παλαιστίνης από το Ισραήλ, εξορίζοντας την ηγεσία του από το κέντρο των εξελίξεων, και αφετέρου, συνετέλεσε στην εμφάνιση μίας νέας ελίτ στην εξορία, με καινούργιες μορφές οργάνωσης και πολιτική ιδεολογία που απείχε -πλέον- από την παναραβική ιδέα.

Μία από τις πιο **σημαντικές επιπτώσεις** της εμφάνισης αυτής της νέας κοινωνικής ελίτ ήταν ότι κατάφερε, αλλάζοντας τις αναλογίες των συμμετεχόντων στην Οργάνωση για την Απελευθέρωση για την Παλαιστίνη (PLO), να τη μεταμορφώσει σε ένα συνασπισμό από οργανώσεις, οι οποίες θα αντιπροσώπευαν συλλογικά το δικαίωμα αυτοδιάθεσης του παλαιστινιακού λαού και θα τον καθοδηγούσαν στην απελευθέρωση. Η δεύτερη και πολύ σημαντική αλλαγή ήταν ότι μαζί της εμφανίστηκαν στο πολιτικό προσκήνιο νέες πολιτικές ιδεολογίες και δόγματα.

Συνεχίζοντας την ανάλυσή του, ο Jamal μελετά την κοινωνική καταγωγή των ηγετικών μορφών που ξεχώρισαν στις διάφορες αντιστασιακές οργανώσεις, εξηγώντας πώς και από πού συνάπτονται οι πολιτικές ιδεολογίες που πρεσβεύουν. Δύο από τις κύριες αντιστασιακές οργανώσεις των Παλαιστίνιων κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο αποτελούσαν η **Φατάχ (Fatah)** και το **Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΛΜΑΠ-PFLP)**, των οποίων οι εκφραστές προέρχονταν από ένα ομοιογενές κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

Ηγετικές μορφές των εν λόγω οργανώσεων αποτελούσαν μορφωμένοι επαγγελματίες, απόγονοι μικροαστικής κοινωνικοοικονομικής καταγωγής, προερχόμενοι από τις παραλιακές περιοχές της Παλαιστίνης που έζησαν την εμπειρία της εξόδου του 1948 και ενηλικιώθηκαν στα όμορα αραβικά κράτη. Οι επιρροές που δέχτηκαν κατά τη ζωή τους στην εξορία, το γεγονός ότι μπορούσαν να διακρίνουν τις ατέλειες του εθνικιστικού κινήματος που ήταν αναπτυγμένο στις κατεχόμενες περιοχές, αλλά και το ότι μπορούσαν να αντιληφθούν τους τρέχοντες πολιτικούς όρους στον αραβικό κόσμο, αντικατοπτρίζονται στην αποκρυστάλλωση της πολιτικής τους συμπεριφοράς. Κατάφεραν να μετατρέψουν τον πυρήνα των παραστρατιωτικών οργανώσεων σε πολιτικό κίνημα, προσδοκώντας να ξεπεράσει τον πολυκερματισμένο χαρακτήρα της παλαιστινιακής κοινωνίας. Πρόσφορο έδαφος για την υποστήριξη αυτών των οργανώσεων υπήρξαν οι πρόσφυγες του '48 -εργάτες και νεαροί μαθητές των προσφυγικών κατασκηνώσεων-, οι οποίοι υπέφεραν από οικονομική και πολιτική καταπίεση και, συνεπώς, αγάλισαν την προοπτική συμμετοχής τους σε παραστρατιωτικές αντιστασιακές οργανώσεις. Αυτοί αποτέλεσαν τους «στρατιώτες του στρατού τους», τους *φενταγίν*, οι οποίοι ήταν πρόθυμοι να θυσιάσουν για το καλό της πατρίδας. Ωστόσο, οι διαφορές στις ιδεολογικές αντιλήψεις και στις αντιλήψεις περί του τρόπου οργάνωσης, καθώς και οι προσωπικοί παράγοντες που υπεισήλθαν, συνηγόρησαν στη μη συγχώνευση των αντιστασιακών οργανώσεων.

Πιο συγκεκριμένα, η **Φατάχ** χρησιμοποίησε τον πρόσφυγα και την εικόνα-σύμβολο του αγωνιστή-απελευθερωτή προκειμένου να καταστήσει τον εαυτό της αυθεντικό αντιπρόσωπο του Παλαιστινιακού λαού. Απέβλεπε στην κατάκτηση της ηγεμονικής θέσης της οργάνωσης στην πολιτική αρένα. Η στρατηγική της πολιτικής γραμμής που ακολούθησε το κίνημα της Φατάχ δεν υπήρξε καθ' όλη την διάρκεια του συνεχούς ούτε ξεκάθαρη.

Από την άλλη, σύμφωνα με τον Jamal, το **Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης** επιθυμούσε τη δημιουργία ενός κοινού εθνικού προγράμματος, ώστε να υπάρξει ένα ενωμένο εθνικό μέτωπο. Ιδρύθηκε το Δεκέμβριο 1967, εισάγοντας ένα πιο άκαμπτο μοντέλο οργάνωσης και δράσης, έχοντας τις πλάτες του Αραβικού Εθνικού Κινήματος (ANM). Έχοντας ιδεολογικές βάσεις στην παναραβική ιδεολογία, πρεσβεύοντας ένα σχετικά ριζικό και αυστηρό ιδεολογικό πολιτικό και κοινωνικοοικονομικό πρόγραμμα, παράλληλα, διατηρούσε σχέσεις με το Νασσερικό καθεστώς της όμορου Αιγύπτου. Πέρα από την απελευθέρωση της Παλαιστίνης, αποσκοπούσε στο να προωθήσει τις μάζες του Αραβικού κόσμου ενάντια στον Ιμπεριαλισμό, και το Σιωνισμό.

Στην παλαιστινιακή πολιτική σκηνή, όμως, εμφανής είναι και η παρουσία της ανά τόπο **παραδοσιακής ισλαμικής ηγεσίας** των κατεχόμενων περιοχών. Υποδιαιρούνταν σε αυτή της Δυτικής Όχθης και αυτή της Γάζας. Πρέσβευε την παναραβική ιδέα, ενώ στηριζόταν στην πιθανή υποστηρικτική παρέμβασή της με την Ιορδανική εξουσία – ιδιαίτερα της Δυτικής Όχθης - και στην ενδεχόμενη συνεργασία για διπλωματική διευθέτηση με τις Ισραηλινές Αρχές.

Ο Jamal υποστηρίζει ότι το **Ισραήλ**, προκειμένου να ακυρώσει τις κινήσεις και τα βήματα της όποιας προόδου των διαφόρων οργανώσεων στην πολυκερματισμένη πολιτική σκηνή των Παλαιστίνων, ακολούθησε στρατηγικές διχασμού του κατεχόμενου λαού. Μέσω πολιτικών τακτικών έμμεσης υποστήριξης της εκάστοτε αδύναμης αντίρρησης πλευράς και πλήττοντας- κυρίως με οικονομικά μέσα-τους υποστηρικτές της άλλης, ενίσχυε το ήδη υπάρχον γενικότερο κλίμα διχασμού μεταξύ των εκφραστών του εθνικιστικών κινημάτων και των παραδοσιακών ισλαμικών, χρησιμοποιώντας πότε κάθετη και πότε οριζόντια αποσάθρωση της λειτουργικότητάς τους.

Ωστόσο, για να κατανοήσουμε την δυναμική της διαμόρφωσης των πολιτικών ελίτ, ο συγγραφέας εξετάζει την ελίτ που επικρατούσε στην Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO), τις πολιτικές πρωτοβουλίες των τοπικών ηγετικών μορφών και τον επακόλουθο αγώνα επικράτησης ισχύος. Αποτελέσματα αυτού του συνεχούς αγώνα, ο συγγραφέας χαρακτηρίζει τις κινήσεις εγκαθίδρυσης του Παλαιστινιακού Εθνικού Μετώπου (PNF) το '73, και στη συνέχεια, την Εθνική Επιτροπή Καθοδήγησης (NGC) το '78.

Όπως είναι φυσικό, στη διεξαγωγή κάθε απελευθερωτικού αγώνα υπεισέρχεται και η **οικονομική διάσταση του ζητήματος**. Στην περίπτωση, όμως, του παλαιστινιακού λαού, η ανεύρεση χρηματικών πόρων δεν ήταν το μόνο θέμα που απασχολούσε, δεδομένου του ισχύοντος πολυκερματισμένου πολιτικού καθεστώτος και της ύπαρξης παραπάνω του ενός πόλου λαϊκής αντιπροσώπευσης για τον ίδιο σκοπό. Η ανεύρεση οικονομικών πόρων και η ύπαρξή τους στα χέρια της εκάστοτε πλευράς, αφενός καθόρισαν τη μορφή και τους τρόπους αντίστασης, αφετέρου, όμως, χρησιμοποιήθηκαν αρκετές φορές για την αύξηση της επιρροής της στο λαό και, το χειρότερο, για την υπονόμευση των θετικών βημάτων της άλλης πλευράς προς τον κοινό επιθυμητό στόχο.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η εξόριστη ηγεσία της PLO η οποία ταυτίζεται με τη Φατάχ, προκειμένου να επιβάλει την επιρροή της στην παλαιστινιακή κοινωνία των κατεχομένων, ιδρύει μία οργάνωση για την αντιστασιακή πολιτική κινητοποίηση των νέων, την **Al-Shabiba**. Η πολιτική φιλοσοφία, την οποία πρέσβευαν, έφερνε νέα πνοή κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα στην κοινωνία, καθώς επιζητούσαν την αναδιαμόρφωση των παραδοσιακών αξιών και απέβλεπαν στην επίτευξη πιο μακροπρόθεσμων στόχων, μέσα από την υιοθέτηση της αμοιβαίας υποστήριξης μεταξύ των μερών για την προώθηση των πολιτικών τους στόχων. Η ισχύς που αποκτούσε η Al-Shabiba αντικατόπτριζε την αυξανόμενη ισχύ της Φατάχ, γεγονός που προκαλούσε αντιδράσεις εξισορρόπησης από την πλευρά των Ισλαμιστών-Παραδοσιακών.

Ανάμεσα στις άλλες αλλαγές που επέφερε αυτή η κίνηση, οδήγησε και στο ξέσπασμα της **πρώτης Intifada το '87**, την οποία και καλλιέργησε σε σημαντικό βαθμό η νεανική αυτή οργάνωση.

Ο συγγραφέας αναλύει, επίσης, τη δυναμική ανάδειξη της ισλαμικής ελίτ στο προσκήνιο. Το 1987 ιδρύθηκε η αντιστασιακή πολιτική οργάνωση **Χαμάς (Hamas)**, που αντιπροσώπευε τις θέσεις των Μουσουλμάνων Αδελφών. Η κίνηση αυτή αντικατοπτρίζει την απόπειρα της νέας γενιάς ηγετών της ισλαμικής ελίτ, οι οποίοι έβλεπαν την ισλαμική πίστη ως την κατάλληλη ιδεολογία για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης. Βάση της Χαμάς αποτελούσε ο πληθυσμός των κατεχόμενων περιοχών και κυρίως οι συντηρητικές και παραδοσιακές περιοχές της Δυτικής Όχθης.

Η δεκαετία του **1990** βρίσκει την παλαιστινιακή πολιτική σκηνή πολυκερματισμένη, αλλά ώριμη αρκετά ώστε να ακολουθήσει διαδικασίες εθνικής ανασυγκρότησης με την εγκαθίδρυση της **Παλαιστινιακής Αρχής (PA)**, το 1994, μετά τη συμφωνία του Όσλο. Το γεγονός ότι αποτελούνταν από έναν υπερδιογκωμένο διοικητικό μηχανισμό, εφιστά την ιδιαίτερη προσοχή του συγγραφέα. Η πολιτική φιλοδοξία της Παλαιστινιακής Αρχής παλινδρομούσε μεταξύ της απελευθέρωσης του έθνους και της εγκαθίδρυσης ενός σταθερού και νομιμοποιημένου καθεστώτος. Ωστόσο, κοντολογίς, κύρια χαρακτηριστικά της αποτελούν η προσπάθειά της για εξισορρόπηση των υπαρχουσών δυνάμεων, η φερεγγυότητα και η δημόσια ευθύνη του καθεστώτος.

Ως μοντέλο πολιτικής συγκρότησης επιλέχθηκε το προεδρευόμενο πολιτικό σύστημα με την ύπαρξη ενός ενεργού κοινοβουλίου, εκκινώντας ελπίδες για μελλοντική εγκαθίδρυση ενός δημοκρατικού καθεστώτος. Όμως, οι προσδοκίες του λαού δεν πληρώθηκαν καθώς, αν και εισήχθησαν νέοι κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες και εμφανίστηκαν νέες ανεξάρτητες πολιτικές προσωπικότητες στην παλαιστινιακή πραγματικότητα, ο πολυκερματισμός των πολιτικών ελίτ, και η μάχη επικράτησης ισχύος απλά προσαρμόστηκαν με τα νέα δεδομένα. Πλήγμα για την ίδια την ΠΑ αποτέλεσε το γεγονός ότι χρειάστηκε να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στην όλη διαδικασία διαμεσολάβησης και καταστολής υποβοηθώντας την ανάπτυξη ενός συστήματος πελατειακών σχέσεων, πολιτικής πατρωνίας και διαφθοράς.

Σύμφωνα με άποψη της παλαιστινιακής πλευράς, και οι τρεις κύριοι πολιτικοί παράγοντες παρέμεναν δυσαρεστημένοι από τη διαμόρφωση της πολιτικής πραγματικότητας της μετά-Όσλο εποχής, για διαφορετικούς λόγους ο καθένας. Αυτοί ήταν η κυριαρχούσα τάξη της Παλαιστινιακής Αρχής-και πιο συγκεκριμένα ο Αραφάτ-, η μεσαία ηγετική τάξη της Φατάχ και, τέλος, η Ισλαμική αντιπολίτευση-κυρίως η Χαμάς. Μετά το ξέσπασμα της Intifada το χάσμα των Παλαιστινιακών πολιτικών ελίτ διευρύνεται, μειώνοντας τις όποιες ευκαιρίες για κοινωνικοπολιτική σταθερότητα.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Ισραήλ: Η δύναμη των Μικρών

Αίσθηση προκάλεσε στις φετινές εκλογές στο Ισραήλ η κατακόρυφη πτώση του Likud, όταν ψηφοφόροι που παραδοσιακά του ανήκαν αποφάσισαν να πριμοδοτήσουν μικρότερα κόμματα, εκφράζοντας έτσι τη δυσαρέσκειά τους τόσο για το πρόγραμμα της νεοφιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής του Binyamin Netanyahu, όσο και για την πολιτική που άσκησε στο ζήτημα της αποχώρησης των εποίκων από τη Λωρίδα της Γάζας. Ως Υπουργός Οικονομικών της προηγούμενης κυβέρνησης, συνόδευσε το οικονομικό του πρόγραμμα με περικοπές στην κοινωνική πρόνοια και την ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη πλήττοντας καίρια τους συνταξιούχους, - οι οποίοι είδαν τις συντάξεις τους να συρρικνώνονται -, τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα της εργατικής τάξης και τους ανέργους, βλέποντας παράλληλα τις περικοπές τους να μετατρέπονται σε δαπάνες για τις ένοπλες δυνάμεις και τις κατασκευές εποίκισμών.

Μεγάλη έκπληξη αποτέλεσε το Κόμμα των Συνταξιούχων, ο προγραμματικός χαρακτήρας του οποίου προσανατολίσθηκε αποκλειστικά στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων των ηλικιωμένων, οι οποίοι ανέρχονται σε 750.000 σε σύνολο 6.8 εκατομμυρίων, των συντάξεων για όλους τους πολίτες και τα ζητήματα πρόνοιας, εμφανίζοντας ένα κοινωνικό πρόσωπο και αποσπώντας με αυτόν τον τρόπο μια μερίδα δυσαρεστημένων παραδοσιακών ψηφοφόρων του Likud, κυρίως τους ηλικιωμένους αλλά και τους νέους οι οποίοι θέλησαν έτσι να ρίξουν ψήφο διαμαρτυρίας για το οικονομικό και κοινωνικό τέλμα στο οποίο έχει περιέλθει η χώρα τους.

Παραδοσιακούς ψηφοφόρους του Likud άντλησαν και τα κόμματα της ακροδεξιάς. Το κόμμα «Ισραήλ ο Οίκος μας» πήρε 12 έδρες εις βάρος του πρώτου ως αποτέλεσμα της έμφασής του προς τους Ισραηλινούς ρωσικής καταγωγής και ανελίχθηκε σε κεφαλή της ακροδεξιάς πτέρυγας. Υπολογίζεται ότι κέρδισε 7-8 έδρες από τους Ρώσους μετανάστες, ενώ παραδοσιακοί ψηφοφόροι της δεξιάς πριμοδότησαν το Κόμμα του Avigdor Lieberman με 3-4 έδρες ακόμη, εστιάζοντας την προεκλογική του εκστρατεία σε ζητήματα όπως η ανάγκη για νέους μετανάστες, η καταπολέμηση της εγκληματικότητας, η ανασφάλεια των Ισραηλινών για την πληθυσμιακή αύξηση της αραβικής μειονότητας, η οποία αποτελεί σήμερα το 18% του πληθυσμού εντός του κράτους του Ισραήλ. Το ίδιο κόμμα πρότεινε στην προεκλογική του εκστρατεία τη μεταφορά Παλαιστινίων, που κατοικούν σε χωριά παρακείμενα της Δυτικής Όχθης, προς την Παλαιστινιακή Αρχή με αντάλλαγμα την εκκένωση εκτεταμένων εποίκισμών στην εν λόγω περιοχή, οι κάτοικοι των οποίων θα εγκατασταθούν στο Κράτος του Ισραήλ. Παράλληλα, δήλωσε ότι υποστηρίζει το σχέδιο αποχώρησης του Ehud Olmert, αρκεί αυτό να οδηγεί στο διαχωρισμό του Ισραήλ από τη μεγάλη πλειοψηφία των Παλαιστινίων.

Μερίδα της παραδοσιακής δεξιάς πήρε με το μέρος του και το Υπερορθόδοξο Shas διεξάγοντας μια επιθετική καμπάνια εναντίον της νεοσυντηρητικής οικονομικής πολιτικής της προηγούμενης κυβέρνησης. Το Likud τιμώρησαν με αυτόν τον τρόπο εκείνοι οι ψηφοφόροι που απογοητεύθηκαν από τη στάση του όσον αφορά την εκκένωση των εποίκισμών από τη Λωρίδα της Γάζας και τη Δυτική Όχθη το περασμένο καλοκαίρι. Πολιτική που ο ηγέτης του κόμματος Eli Yishai εκμεταλλεύθηκε τασσόμενος από την αρχή κατά της αποχώρησης. Παρόλα αυτά, το Shas δεν έχει πάρει ξεκάθαρη θέση στο παλαιστινιακό ζήτημα. Το πολιτικό του πρόγραμμα εστιάσθηκε κυρίως σε θέματα κοινωνικοοικονομικά όπως η καταπολέμηση της ανεργίας, οι παροχές στις αδύναμες πληθυσμιακές ομάδες, στις πολύτεκνες οικογένειες και τη μέριμνα για τους φτωχούς, ενώ η πολιτική του δίνει έμφαση στην προώθηση της εβραϊκής παράδοσης και ταυτότητας μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος.

Τα μικρότερα κόμματα της δεξιάς κατόρθωσαν μέσα από την αναδιάρθρωση του πολιτικού σκηνικού να ανασυνταχθούν και να διεκδικήσουν δυναμικότερα μια καλύτερη θέση στη 17^η Knesset, την ίδια ώρα που το παραδοσιακό δεξιό κόμμα με στυλοβάτη το Likud εμφανίζεται να παραπαίει.

I.I.S

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ &
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Χιλλ 3-5, 105 58 Αθήνα
Τηλ.: 210 33.12.325 Fax.: 210 33.13.575
Δικτυακός χώρος: www.idis.gr

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
Σωτήρης Ρούσσος

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ
Ηλίας Τασόπουλος

ΕΠΙΜΕΛΗΤΡΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Στέλλα Σημαντηράκη

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ ΤΕΥΧΟΥΣ
Στέλλα Αθανασούλια
Μαρίνα Ελευθεριάδου
Αναστασία- Μαρία Καλλιγιά
Σπύρος Κατσούλας
Ιζαμπέλλα Κουκοράβα
Στέλλα Σημαντηράκη
Ηλίας Τασόπουλος
Χρυσούλα Τουφεξή